

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

LİSANS BİTİRME TEZİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜÇ SORUNU VE
DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan

Aydın XIDIROV

1317.02023

BAKÜ-2017

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT UNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

LİSANS BİTİRME TEZİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜÇ SORUNU VE
DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan

Aydın Xıdırov

1317.02023

Tez Danışmanı

Öğr.Gör. Aqil MEMMEDOV

BAKÜ-2017

ÖZET

Bu tez çalışmasında uluslararası ilişkiler alanındaki üç ana ekolünün merkezi bir yer verdiği güç kavramı ve bu kavram etrafındaki tartışmalar incelenmiştir. Bu kavram birçok teorisyen ve uzman tarafından öteden beri uluslararası aktörlerin davranışlarının, etkileşiminin ve uluslararası siyasetin açıklanmasında kullanılmıştır. Analizin devamında gücün unsurları ve bu unsurların kullanım şekilleride ele alınmıştır. Güç unsurlarının diğer aktörleri zorlama, tehdit etme ve caydırma gibi amaçlarla kullanılması sert güç kullanımı olarak ifade edilirken, diğer aktörleri ikna etme ve istenilen çizgiye getirmek için kullanılması yumuşak güç olarak isimlendirilmektedir.

İkinci bölümde ise, realizm ve liberalizm teorilerinin güç olgusuna bakışları incelenmeye çalışılmıştır. Realist ve liberal teorinin güç olgusuyla en çok ilgilenen fikir olduklarını görürüz. Realizmin ve liberalizmin temel argümanlarına dayanarak güç incelenmeye çalışılmış ve gücün modern uluslararası sistemi nasıl şekillendirdiğinin resmi çizilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, nükleer silahların tanımı, tarihcesi, nükleer silahlar bağlamında yaşanmış olan olaylara, aynı zamanda silahsızlanma kavramına ve nükleer silahsızlanma konusunda faaliyet gösteren kuruluşlara, iki ve çok taraflı antlaşmalara kısaca değinilmeye çalışılmıştır.

İÇİNDEKİLER

TUTANAK	i
ÖZET.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜÇ KAVRAMI

1.1. GÜCÜN GENEL TANIMI	3
1.2. GÜÇ TİPOLOJİSİ.....	9
1.2.1. Sert Güç	9
1.2.2. Yumuşak Güç	15
1.2.3. Akıllı Güç	22
1.2.4. Milli Güç	30
1.2.4.1. Milli Güç Unsurları	34
1.2.4.1.1. Coğrafi Güç	36
1.2.4.1.2. Nüfus (Demografik) Güç	38
1.2.4.1.3. Ekonomik Güç	40
1.2.4.1.4. Askeri Güç	41
1.2.4.1.5. Siyasi Güç	43
1.2.4.1.6. Psiko-Sosyal Ve Kültürel Güç	44

1.2.4.1.7. Bilimsel Ve Teknolojik Güç.....	45
1.3. GÜCÜN BOYUTLARI.....	47

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİLERİ BAĞLAMINDA GÜÇ KAVRAMI

2.1. REALİZM VE GÜÇ.....	51
2.1.1. Klasik Realizm Ve Güç	54
2.1.2. Neo Realizm Ve Güç	59
2.2. LIBERALİZM VE GÜÇ.....	66
2.2.1. Klasik Liberalizm Ve Güç	70
2.2.2. Neo Liberalizm Ve Güç	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE NÜKLEER SİLAHLANMA VE GÜÇ

3.1. NÜKLEER GÜÇ/SİLAH TARİHİ	76
3.2. İLK NÜKLEER SİLAHLARIN KULLANILMASI.....	78
3.3. NÜKLEER SİLAHLARIN YAYILMASINI ÖNLEME ANTLAŞMASI (NSYÖ)	81
3.4. NÜKLEER GÜCÜN ULUSLARARASI SİSTEMDE ÖNEMİ ...	86
SONUÇ.....	89
KAYNAKLAR	92

KISALTMALAR

ABD:Amerika Birleşik Devletleri

AB:Avrupa Birliği

BM:Birleşmiş Milletler

CSİS:Center for Strategic and International Studies

ÇHC:Çin Halk Cumhuriyeti

Çev:Çeviren

Ed:Editör

KİS:Konvansiyonel Olmayan Silahlar

NSYÖ:Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme

NPT:Nou-Proliferation Treaty (NSYÖ)

SALT:Strategic Arms Limitation Talks

START:Strategic Arms Limitation Talks

SSCB:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

STK:Sivil Toplum Kuruluşları

STÖ:Sivil Toplum Örgütleri

TNT:Trinitrotoluen (kimyasal bileşik)

UAEA:Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı

UA:Uluslararası

Uİ:Uluslararası İlişkiler

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Joseph Nye'ın Güç Tipolojisi	s. 16
---	-------

GİRİŞ

Güç konusu uluslararası ilişkiler disiplinde en çok tartışılan konulardan biridir. Güç, farklı boyutlarıyla, pek çok çalışmaya konu olmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları güç kavramının anlamını ortaya koymaya çalışırken, bazıları da kavramı teorik çerçevede incelemektedir. Devletlerin politik amaçlarına ulaşmak için araç olarak kullandıkları güç kavramı çeşitli unsurlardan oluşmaktadır. Bu unsurların kullanım şekilleri göz önüne alınarak güç konusunda sınıflandırmalar yapılmaktadır. Güç unsurlarının diğer aktörleri zorlama, tehdit etme ve caydırma gibi amaçlarla kullanılması sert güç kullanımı olarak ifade edilirken, diğer aktörleri ikna etme ve istenilen çizgiye getirmek için kullanılması yumuşak güç olarak isimlendirilmektedir. Devletler arası ilişkiler tarihi incelendiğinde savaşı ve askeri kuvvet kullanmayı içeren sert güç kullanımının çok yaygın olduğu görülmektedir. Özellikle eski çağlarda sert güç kullanımı belirli bir amaca ulaşmak isteyen aktörler için neredeyse tek alternatif olarak algılanmıştır. Ancak uluslararası sistemde güç algısının değişmesi, sert güç kullanımının gücü kullanan aktöre meşruiyet sorunları yaratması ve sert gücün maliyetinin yüksek olması aktörleri yeni bir güç arayışına yöneltmiştir. Yumuşak güç uluslararası ilişkilerde sert gücün yarattığı zafiyetleri yaratmadan aktörlerin amaca ulaşmalarını sağlayabilecek güç türü olarak göze çarpmaktadır.

Bu çalışmanın ana amacı uluslararası ilişkiler disiplinde özel bir yeri olan güç kavramını tanımlamak, uluslararası ilişkiler teorileri çerçevesinde açıklamak ve uluslararası arenada güç politikası yöntemlerini güç sorunlarını değerlendirmektir.

Burada amaç güç kavramını bütün yönleriyle ele almak değildir. Konu güç kavramının tanımı, kavrama yönelik sorunlar ve diğer kavramlarla olan ilişkisi ve kavramın uluslararası politikadaki etkileri ile sınırlandırılmıştır.

Birinci bölümde, uluslararası ilişkilerde güç kavramı, gücün tipolojisi, gücün boyutları ele alınarak incelenecektir.

İkinci bölümde, genel olarak realist ve liberalist yaklaşım, bunların güç olgusuna bakışları ele alınarak incelenecektir.

Son olarak, çalışmanın üçüncü bölümünde, nükleer gücün tarihi, ilk nükleer silahların kullanılması, nükleer silahların yayılmasını önleme antlaşması, nükleer gücün uluslararası sistemde önemine vurgu yapılarak inceleme yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜÇ KAVRAMI

1.1. GÜCÜN GENEL TANIMI

Güç kavramı, sosyal bilimlerdeki pek çok kavram gibi, farklı tanımları yapılan ve farklı bağlamlarda kullanılan bir kavramdır. Bazılarına göre kapasite, bazılarına göre etki, bazılarına göre karşılaştırıldığında bir anlam ifade eden göreceli bir kavram, bazılarına göre politikanın bir amacı, bazılarına göre ise amaca ulaşmada bir araçtır (Arı, 2013 ; 137).

Gündelik hayatımızda çeşitli şekillerde sıklıkla kullandığımız ya da karşılaştığımız güç kavramı uluslararası ilişkiler disiplininin de temel kavramlarından bir tanesidir. Ortaçağdan itibaren, gerek imparatorluklar çağında gerekse ulus devletler sisteminde, dünya politikasını “Büyük Güçler” belirlemiş ve bu nedenle de sistem içerisinde yer alan aktörlerin her biri bölgesel ya da küresel güç olmaya, güçlerden birinin yerini almaya ya da diğer gücü dengelemeye çalışmıştır. Bu nedenle dünya tarihine böylesi farklı bir bakış açısı sağlayarak aktörlerin durum ve konumlarını belirleyebilen “güç” kavramı üzerinde uluslararası ilişkiler disiplini çalışanları dikkatle durmuşlardır. Günümüzde gücün boyutuna, konumuna ve tarzına bağlı olarak devletler süper güç, küresel güç, bölgesel güç ve benzeri bir takım sınıflamalara tabi tutularak değerlendirilmektedir. Farklı uluslararası ilişkiler yaklaşımları bakış açılarına göre güç kavramını ve güç dağılımını farklı boyutlarıyla incelemekte, çeşitli ülkeler de yapılan değerlendirmeler çerçevesinde çıkarlarını tanımlayarak konumlarını belirlemektedirler. Bu haliyle uluslararası alanda aktörlerin çeşitliliği artsa da güç kavramı hala yeri ve önemini koruyan bir kavram olarak karşımızda durmaktadır (Çakmak,2014;64).

Uluslararası ilişkiler alanında bugüne kadar geliştirilen kuramlar içinde “güç” olgusu anahtar kavramların başında gelmektedir. Fiziksel olarak güç, mevcut kuvvetlerin kullanılması ile elde edilen verimliliklerdir. Davranışsal bir tanımlama ile güç, istenilen sonuçları elde etmek için başkalarının davranışlarını değiştirme yeteneğidir. Uluslararası ilişkilerde güç ise, bir devletin başka bir devlete karşı uyguladığı ve normal şartlar altında o devletin yapmak istemeyeceği bir şeyi yapmasını sağlamaya yönelik etkidir. Bir devletin uluslararası ilişkilerde uyguladığı politikanın tek vasıtası güçtür. Bu vasıtayı geliştirmek devletin amaçlarından biridir. Siyasetin bir vasıtası olarak kullanılmayan veya kullanılma becerisi gösterilmeyen yeteneğin güç olma niteliği yoktur. Güç ancak kullanılabilirse güçtür (Yılmaz , 2011; 31).

Uluslararası politika analizlerinde ve uluslararası ilişkiler teorilerinde sıkça başvurulan en temel açıklayıcı kavram güçtür. Geniş bir yelpazeye yayılan teorik yaklaşımlar, açıklamalarında bu kavrama merkezi bir önem atfetmektedir. Genellikle yüzeysel bir şekilde realist yaklaşımla özdeşleştirilen güç kavramı aslında idealist yaklaşımlarda da önemli bir yer tutar. İdealist yaklaşım da uluslararası ilişkilerde gücün önemini kabul ederken, güç mücadelelerinin savaş-dışı ve özellikle ekonomik yöntemlerle yürütülebileceğini savunur. Marksizm ve feminizm gibi eleştirel teorilerin analizlerinin odak noktasında da yine güç ve güç ilişkileri vardır. Eğer güç merkezli bir uluslararası ilişkiler yaklaşımı ile yalnızca realizm özdeşleştirilmiş olsaydı herkes realist olurdu. Realizme özgü olan asıl varsayım, gücün yalnızca kaba somut uygulamalar yoluyla sonuç doğurabileceğidir (Wendt, 1999; 96-98). Diğer yaklaşımlarda analizlerinde güce merkezi bir yer vermekte, ancak tanımlarında kaba

kuvvet yerine fikirlere ve kültürel ya da kurumsal bağlamlara yaptıkları vurgu nedeniyle realizmden farklılaşmaktadır (Özdemir, 2008; 114).

İnsanlığın doğuşu ile ortaya çıkmış,“hayatta kalma mücadelesinin” temel gereksinimi olan güç olgusu, toplumların oluşturduğu devletlerin/ uluslararası aktörlerin de hayatta kalabilmesi için sahip olması gereken başlıca gereksinimlerden biridir (Çavuş, 2012; 24).

Güç, ünlü siyaset bilimci Robert Dahl’ın klasik tanımlaması temel alınarak en basit biçimde, A olarak niteleyebileceğimiz bir aktörün, diğer bir B aktörüne onun aksi takdirde yapmayacağı bir şeyi yaptırma yetkisi olarak tanımlanabilir. Bu “A” ve “B” aktörleri birey, grup ya da uluslararası ilişkiler açısından bakıldığında devletler olabilir. A’nın B üzerinde güç kullanımı ise ancak B’nin tercihlerinde A’nın isteği doğrultusunda ve B’nin aksi takdirde tercih etmeyeceği yönde bir değişiklik olduğu takdirde söz konusu olacaktır. Uluslararası İlişkiler disiplininin önemli isimlerinden ve kavramın şekillendiricilerinden Hans J. Morgenthau gücü “insanın diğer insanların akılları ve eylemleri üzerindeki kontrol yetkisi” şeklinde tanımlamaktadır. Morgenthau için bu kontrol ilişkisini siyasal kılan bunun kamusal otorite sahipleri arasında ya da bunlarla halk arasında gerçekleşmesidir. Siyasal güç onu uygulayan ile üzerinde güç uygulanan arasındaki psikolojik ilişkidir. Karl Deutsch gücü “çatışmalara hakim olabilme ve engellerin üstesinden gelebilme yeteneği” şeklinde tanımlarken Frederick Frey “aktörler arasında, aktörlerden birinin eyleminin diğerinin eylemlerini en azından kısmen değiştirdiği ilişki” biçiminde tanımlamaktadır (Çakmak, 2014; 60).

Organski, gücü bireyin, grubun veya devletin kendi amaçlarına uygun olarak diğerlerinin davranışlarını etkileme yeteneği, insanın diğer insanların düşünce ve davranışları üzerindeki kontrolü olarak veyada uyuşmazlıkları çözme ve zorlukları yenme yeteneğindeki başarısı, bundaki etkisi olarak tanımlamıştır (Organski, 1968; 1-50).

Güç, hükmetme veya egemen olma arayışında olan ister devlet ister kişi olsun her aktör için neredeyse kutsal olan ve ulaşılması gereken bir niteliğe sahiptir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde gücün on bir tanımı yapılmaktadır. Bunlardan ilki gücü,“fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği”, ikincisi “bir olaya yol açan her türlü hareket” olarak tanımlamaktadır. İkinci tanım, asıl olarak dışarıdan bir etkiyle bir değişimin ortaya konmasını ifade etmektedir. Bu etkinin temel dinamikleri hareket, kuvvet, takat gibi fiziki şartlarla ilişkilendirilmiştir. Bu açıdan maddi anlamda tanımlanan güç kavramı kısa sürede oluşturulabilecek etki üzerinden açıklanmaktadır. İlk tanıma bakıldığında ise “fizik” kavramı dışarıda tutulduğunda daha çok ahlaki unsurlara ve düşünce sistemlerine atıfta bulunulduğu görülmektedir ki bu da fiziki, gözle görülebilen etkilerle kolayca sağlanabilecek bir husus değildir. Öyleyse gücü sadece kaba kuvvet olarak tanımlamak bir yönüyle indirgeyici bir yaklaşım olacaktır. Uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi açısından önemli bir unsur olan güç kavramının da tek boyutlu bir karaktere sahip olduğunu iddia etmek yanıltıcıdır. Bir ülkenin sahip olduğu top, tank, tüfek, uçak sayısı kadar sahip olduğu değerler, kültürel unsurlar ve ekonomik enstrümanlar da gücün önemli boyutlarıdır. Ancak tüm bunların sayısal veriler açısından irdelenmesi de tam olarak mümkün değildir. Diğer bir ifadeyle güç olgusu, varlığı bilinen ancak tam olarak

büyüküğünün ölçülmesinde bazı sıkıntılar yaşanan bir kavramdır (Özertem ve Demirtepe , 2013; 96-97).

En genel düzeyde güç, kişinin istediğı sonuçları elde etmek için başkalarının davranışlarını etkileme becerisidir. Başkalarının davranışlarını etkilemek için çeşitli yollar vardır.

- Onları tehditlerle zorlayabilirsiniz.
- Onları ödemeyele indükleyebilirsiniz.
- Onları celbedebilir ve ya ortak seçe bilirsiniz.

Bazen bir aktör diğer aktörün davranışını komuta olmadan etkileyebilir. Diğer taraf hedeflerinizin meşru olduğuna inaniyorsa, siz onu tehdit veya teşvik kullanmadan ikna edeceksiniz. Örneğın: Sadık Katolikler Papa'nın ölüm cezası ile ilgili öğretisini bir tehdit nedeniyle değil, Papa'nın ahlaki otoritesine saygı nedeniyle kabul edebilir. Pratik politikacılar ve sıradan insanlar genellikle gücü, sonuçları etkileyebilecek yetenek veya kaynakların mülki olarak tanımlarlar. Yetkiye, servete, veya çekici bir kişiliğe sahip olan kişiye güçlü denir. Uluslararası siyasette, bu ikinci tanımla nüfusu, toprakları, doğal kaynakları, ekonomik gücü, askeri gücü ve toplumsal istikrarı nispeten büyük olan bir ülkeyi güçlü görüyoruz. Bu ikinci tanımın erdemi, gücün daha somut, ölçülebilir ve öngörülebilir olmasını sağlar. Bu anlamda güç, yüksek kartları bir kart oyununda tutmak gibidir. İnsanlar gücü üretilen kaynaklarla eşanlı olarak tanımladıklarında, onlar bazen güce sahip kişilerin istediğı sonucu alamayacakları bir paradoks ile karşılaşılır. Örneğın: Kaynaklar açısından Birleşik Devletler 2001'de dünyanın tek süper gücü idi, ancak 11 Eylülü engelleyemedi. Arzulanan sonuçların elde edilmesi anlamında kaynakların

gerçekleştirilen güce dönüştürülmesi, iyi tasarlanmış stratejiler ve usta bir liderlik gerektiriyor (Nye, 2004;).

“Güç” denilince ilk akla gelen kelime kudrettir. Sözlük anlamıyla ise tesir etme kabiliyeti, başarıma kapasitesi olarak tanımlanır. Uluslararası ilişkilerin birincil aktörü olan devletlerin uyguladığı politikaların bir vasıtası olarak “güç” olgusu geleneksel anlamda devletlerin sahip olduğu silah gücüyle eşdeğerken bu tanım zamanla ve teknolojinin gelişmesiyle orantılı olarak kaynak değişikliğine uğramıştır. Gücün devlet dışı oluşumlar yönünde dağılmasına, “savaşın özelleştirilmesi” denilebilir. Güc’ü bir devletin, diğer bir devlete isteklerini yaptırmaya yönelik onu etkilemesi şeklinde tanımlarsak, uluslararası ilişkiler disiplini, ülkeler arasındaki güç dengeleriyle şekil bulan bir bilim dalıdır demek sanıyoruz ki fazla abartılı olmaz ama şunu unutmamak gerekir ki güç ilişkisinde gücün kapsamı ve etki alanı, gücün tanımı kadar önem arz etmektedir. Çünkü tanım varyasyonları arasında, “güç” kavramı halen kendine tam bir tanım bulabilmiş değildir o yüzden konuyu değişik açılardan ele almak daha doğru olur kanısındayız (Yıldırım, 2012; 2-3).

Uluslararası ilişkilerde güç kavramı, tarafların eylemlerinin ve kabiliyetlerinin tanımlanması için ele alınmaktadır. Tam anlamıyla tanımı yapılamayan ve her geçen gün anlamı genişletilen kavram, yine de uluslararası ilişkiler teorilerinde güç ve güç ilişkileri bakımından belirleyici bir unsurdur. Güç unsuru sadece savaş ve barış için değil ekonomik amaçlar için de kullanılan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Güç, engellerin üstesinden gelme ve sonucu etkileyebilme yeteneği olarak tanımlanabilir. Ulusal yeteneklerin bütünü veya etkilerin uygulanma süreci olarak da karşımıza çıkar. Etki genellikle zorlamayla gerçekleşmez, caydırıcılık da bir güç göstergesidir. Eğer bir aktörün etkileme potansiyeli

varsa diğer ülkelerin misillemede bulunması pek mümkün değildir (Zeliha, 2014; 2/8).

Son olarak gücün tanımını yapmaya çalışırsak güç: Belirli somut ya da somut niteliklere sahip olmayla ölçülen, başkalarının davranışlarını etkileme yeteneği veya potansiyelidir (Pevenhouse ve Goldstein, 2013-2014; 88).

1.2. Güç Tipolojisi

1.2.1. Sert Güç

Uluslararası örgütlerin yaygınlaşması, sivil toplum örgütlerinin güçlenmesi, devlet dışı diğer aktörlerin etkinliğini artırması ve küresel medyanın gelişmesi, içinde bulunduğumuz dönemde “sert güç”, “yumuşak güç” ve “akıllı güç” tartışmalarını gündeme getirmiştir. Güç yaşanan döneme, var olan aktörlere ve mevcut olaylara göre bu üç kavram arasında geçişkenlik ve değişim gösterebilir. Bir ülke dünya siyasetinde istediği hedeflere ulaşmak için askeri müdahaleyi, baskı ve dayatmayı içeren sert gücü kullanabileceği gibi, o ülkenin değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendisini izlemesiyle ulaşacağı yumuşak gücü de kullanabilir. Akıllı güç ise sert güç ile birlikte yumuşak gücün etkin biçimde kombine edilmesini esas alır (Sandıklı, 2013; 188).

Yakın zamana kadar, bir ülkenin ulusal gücü denilince akla sadece Silahlı Kuvvetler gelirdi. Bu güce uluslararası ilişkiler literatüründe "sert güç" de denilmektedir. Bugün de ülke güvenliğinin temel dayanağı Silahlı Kuvvetlerdir. Silahlı Kuvvetler varlığı ile barış döneminde ülkenin güvenliği ve daha geniş kapsamda çıkarlarını korumak için rakip ülkeler üzerinde caydırıcılık sağlar. Gerektiğinde sınırlı savaştan topyekun savaşa

kadar bir seri askeri operasyon içerisinde belirlenen hedefleri ele geçirmek veya yok etmek üzere kullanılarak rakip ülkeye boyun eğdirilir. Bu yüzden barıştan itibaren güçlü ve kullanılmaya hazır bir Silahlı Kuvvetlere sahip olmak bütün ülke yöneticilerinin öncelikli görevidir. Bir devletin, ulusal güvenlik çıkarlarının zorunlu kıldığı hallerde kuvvete başvurmadan çekinmeyeceğini inandırıcı biçimde ortaya koyması çoğu zaman etkili olur. Tabii, bunun için o ülkenin yeterli güce ve gücü kullanacak siyasi idareye sahip olması gerekmektedir. Silahlı Kuvvetlerin buradaki rolü gerektiğinde savaşmak kadar “caydırıcılık” kapsamında düşünülmelidir. Savunma gücünün barış zamanında en etkili biçimde kullanılması için diplomasi ile silahlı kuvvetlerin çok yakın bir uyum ve iş birliği içinde olmaları gereklidir. Askeri gücün dış politikada etkin bir unsur olabilmesi, büyük ölçüde silahlı kuvvetlerin etkinliğine bağlıdır. Dünya politikasında önemli bir rol oynamak isteyen ülkeler, daima güçlü ordulara sahip olmaya önem vermiştir. Askeri güç kullanımı, zor kullanmak ve müdahale etmek olduğu için tümüyle "katı" bir niteliğe sahiptir (Yılmaz, 2011; 39).

Geleneksel olarak, bir ülkenin büyük bir güce sahip olup olmadığını anlamak için o ülkenin savaş gücüne bakılırdı. Yüzyıllar içinde, teknoloji geliştikçe, güç kaynakları da değişti. Küresel bilgi toplumunda güç daha az oranda toprak, askeri güç ve doğal kaynaklara, daha fazla ise bilgi, teknoloji ve kurumsal esnekliğe dayanmaktadır. Bu dönüşüm ihtiyacı başta ABD olmak üzere Batı dünyasında güvenlik kurgularının sert güç yanında yumuşak gücü de uygulayacak yeni bir güç projeksiyonu geliştirilmesini dikte etmiştir. Afrika ve Ortadoğu başta olmak üzere hala sanayileşmemiş ve otoriter rejimlere sahip ülkelerin bulunduğu bölgelerde güç dönüşümü henüz gerçekleşmemiştir. Çin, Hindistan, Brezilya gibi ülkelerde bile geleneksel askeri güç hala ön plandadır. Bununla beraber pek çok durumda

yumuşak güç 19 ve 20. yüzyılın tersine sert gücün önüne geçmiş ve daha etkili bir hale gelmiştir (Yılmaz, 2011;51).

Askeri güç denince akla tank, top, tüfek gelir. Oysa askeri olanak ve yöntemler bundan çok daha fazlasını ifade eder. Askeri yaklaşım tarzları da, sadece savaşmak ve savaşla tehdit etmek demek değildir. Savaşmak denince akla ilk gelen tanım, “devlet tarafından donatılan ve organize edilen üniformalı birliklerin, başka devletlerin birlikleriyle giriştiği çatışma” şeklinde yapılan tanımdır. 21. yy. savaşlarının bir çoğu, devletlerin birbirleriyle kapışmaları biçiminde değil, kendi içlerinde yaptıkları çatışmalar biçimindedir, savaşanlar da genellikle üniforma giymez. İçinde bulunduğumuz çağ, modern teknolojiler sayesinde tahrip ve tehdit gücü çok yüksek, devlet statüsünde olmayan küçük gruplarla yapılan savaşların öne çıktığı bir çağdır (Nye, 2011;13).

“Askeri Güç” devlet tarafından donatılan ve organize edilen üniformalı birliklerin, başka devletlerin birlikleriyle giriştiği çatışma olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası İlişkilerde klasik yaklaşım olan “gerçekçilik” işler sarpa sardığında, ulusal güvenlik tehlikeye girdiğinde tek çıkar yolun askeri güç olduğunu söylerken bunun sonuçlarıyla yüzleşen dünya, salt silah gücüyle işleri çözemeyeceğini acı tecrübelerden sonra öğrenmiş bulunmaktadır. Bundan mütevellit olsa gerek son dönemde askeri güç kullanımında azalmalar görülmekte, sorunların çözümü için başka yollara başvurulmakta bir nevi şekil değişikliğine gidilmektedir.

Askeri olanaklarla güç kullanımı, dört farklı tarzda uygulanmaktadır;

- a) Fiziki olarak çatışmak ve tahrip etmek,
- b) Baskı içeren siyaset sürecinde tehdit unsuru olarak kullanmak,
- c) Barışın korunup sürekli kılınması ve koruma şemsiyesi altına alma vaadiyle yandaş edinmek,
- d) Bu gücü muhtelif yardımlara dönük olarak kullanmak.

Bu uygulamaların başarısı, gücün hedef toplumlar üzerindeki etkisini doğru hesaplamaktan geçer. Çünkü seçilen stratejinin doğruluğuna bağlı olarak sonuç “kabullenme” de olabilir, “direniş” de. ABD Başkanı Barack Hussein Obama 2009 yılında aldığı Nobel Barış Ödülü konuşmasında; "Uzun süreli bir barış, insan hakları, bireyler için ekonomik fırsatlar ve uluslararası kuralları ihlal eden rejimlere karşı yaptırımlar gerektirir. Barış dünyanın bazı koşulları empoze etmesi ile sağlanır," demiştir. Bu söylemden anlaşılacağı üzere “Askeri Güç” vazgeçilmezliği korumayı sürdürecektir. Hele ki bu söylemi bir barış ödülünü aldığı sırada dile getirmesi hem ironik, hem de gözdağı gibidir (Yıldırım, 2012; 4).

Sert güç kavramı çoğumuzun bildiği gibi, bir aktörün ekonomik ve askeri olanaklarını kullanarak başka bir aktör veya aktörlerin davranışları üzerinde değişiklik yapabilme veya nüfuz sağlayabilme becerisidir. Bunu yapabilmesi için de kandırmalara veya tehditlere ihtiyacı vardır (Çavuş, 2012; 24).

Yaklaşık son onbeş yıldır yapılan uluslararası güvenlik müdahaleleri ve çokuluslu hareket örnekleri silahlı kuvvetlerin üstünlüğü ile ilgili önemli dersler ortaya çıkarmıştır.

Bir ülkenin askeri gücünün uluslararası düzeyde etkinliğini belirleyen faktörleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1) Nükleer silahlara sahip olma.

2) Dış ülkelerde askeri varlık bulundurma, güç projeksiyonu (üsler, denizasıırı varlıklar vb.), stratejik kuvvet kaydırma (ulaştırma) ve takviye yeteneği.

3) Stratejik ve taktik haberleşme kabiliyetleri.

4) Modern teknolojinin keskin uçlarını kullanan, çevik ve etkili (isabetli ve tahrip gücü yüksek) ateş desteği ile takviye edilmiş manevra kabiliyetleri.

5) Küresel ve bölgesel coğrafyalarda süratli, zamanında ve emniyetli bir şekilde kuvvetlerinin lojistik desteğini, barınma ve idamesini sağlayacak kabiliyetler.

Silahlı Kuvvetler dışında da askeri işlevleri olan zorlayıcı güç unsurları da bulunmaktadır. Bunların başında, özellikle Irak Savaşı ile gündeme çok daha fazla oturan özel askeri şirketler gelmektedir. Paralı askerlerden farklı olarak, özel askeri şirketler yasal bir yapıya sahiptirler. Dünyada 90'a yakın özel askeri şirket bulunmakta ve bunlar 110 ülkede faaliyet göstermektedir. Özel askeri şirketler, devletlerin özel jandarmalığından, örtülü operasyonlarına, bir devletin başka topraklardaki faaliyetlerine, ticari şirketlerin çıkarlarının muhafızlığından mafya ve terör örgütleriyle dirsek temasına kadar, geniş bir yelpazede faaliyette bulunmaktadır (Yılmaz, 2008;41).

Askeri güç ve ekonomik güç unsurlarının hedef alınan ülkeyi zorla ikna etme, caydırma gibi amaçlarla kullanılması sert gücün (kaba kuvvet) kullanılmasını ifade eder. Sert güç kullanmanın ekonomik maliyeti ve toplumsal etkileri yüksektir. Bu yüzden kaba kuvvete baş vurmadan evvel, başkaca dış politika yöntemlerinin uygulanması gerekir. Sert gücün kullanılması dış politikada ulaşılmak istenen hedeflerin elde edilmesinde tek alternatif değildir. Üstelik, sert güç kullanılarak her zaman amaçlanan hedeflere de ulaşılamayabilir. ABD, 20 Mart 2003'te askeri güç kullanarak Irak'ı işgale başlamıştır. İşgalin kısa sürede hiç bir etkili direnişle karşılaşmadan bitirilmesinde, ABD'nin önceden uygulamaya soktuğu yumuşak güç uygulamalarının etkisi büyüktür. ABD, 20 Mart 2003'ten önceki dönemde, Irak Ordusunun ve siyasetinin kilit personelini çeşitli vaatlerle (Para, ABD pasaportu temin etme, bedavaya ABD'de yaşama olanağı verme vb.) ele geçirmiş, Saddam Hüseyin'in çok güvendiği Irak toplumsal yapısını ve bu yapıya dayanan Irak Ordusunu içeriden çökertmiştir. Mart 2003-Aralık 2011 yılları arasında 9 yıl süreyle ABD işgali altında yaşayan Irak'ta ABD Ordusunun her alanda sınırsız sert güç uygulamaları ve bu uygulamaların internet vasıtasıyla deşifre olması, Irak toplumunu ABD'den uzaklaştırmış, Irak kamuoyunda hedeflenen amacın tam tersi bir sonuç yaratmıştır (Nye, 2011; 14-15).

Askeri güç kullanmak, zor kullanmak ve müdahale etmek sert gücü tanımlayan eylemlerdir. Thomas Schelling sert gücü tehdit ve ikna olarak iki ana kaynakla ifade eder. İkna için ödül ve hediyeler tehditten daha hoş karşılansa da etkili olan yöntem tehdit olarak görülmektedir. Zorlayıcılık ve ikna kiralamayı, sindirmeyi, satın almayı ve pazarlık etmeyi içerir. Güç başlıca beş çeşit olarak sınıflandırılır; baskı, ikna, otorite, zorlama ve

manipülasyon. Gerçekte sadece zorlama ve manipülasyon gücün tartışmasız unsurlarıdır (Sağlam, 2014; 4/ 8).

Askeri güce başvuru savaş anlamına gelmekte, güc, çıkar sağlama veya iktidar elde etme saikiyle son tahlilde başkalarını öldürmeyi içermektedir. Günümüzde nükleer silahların icadı savaşı çok daha riskli ve tehlikeli hale getirmiş olup uçaklar-füzeler gibi ileri teknoloji araçları ile askeri güc teknolojik bir nitelik kazanmıştır. Dolayısıyla sanayileşmiş dünya öldürücü silahlarla öncekinden çok daha riskli ve tehlikeli bir ortam yaratmak süretiyle bir dehşet dengesi yaratmıştır. Bu tahrip edici silahlar ironik olarak bunların kullanılmasını da adeta imkansız hale getirmiştir. Bu nedenle yüksek teknolojili tahrip edici silahlara rağmen savaşlar da hala konvansiyonel silahlar kullanılmaktadır. Ancak diğer yanda pek çok ülke caydırıcı olmak için nükleer silahlara da sahip olmaya çalışmaktadır (Yılmaz, 2012;248).

1.2.2. Yumuşak Güç

Zaman ve mekana, uluslararası sistemin yapısındaki ve kurallardaki gelişime uygun olarak gücün anlamında da önemli değişimler yaşanmıştır. Geçmişte ve Soğuk Savaş sürecinde askeri güç ve yetenekler, en etkin güç olarak kabul edilirken, içinde bulunduğumuz bilgi ve iletişim çağında bu etkinlik kamuoyunu yönlendirebilme, ikna ve pazarlık yeteneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Sandıklı, 2013; 189).

Yumuşak güç kavramı ilk kez 1990 yılında Harvard Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olan Joseph Nye tarafından Bound to Lead kitabıyla üzerinde konuşulmaya başlanmıştır. O günden bu yana yumuşak gücün tanımı geliştirilmektedir (Sağlam, 2014; 5/8).

Yumuşak güç kavramını literatüre kazandıran Nye’ye göre; küresel sistemin çok kutuplu yapısı, uluslararası örgütler ve medyanın artan etkisi sonucu askeri kapasite geri planda kalmıştır. Asimetrik savaş yöntemlerinin üretilmesi ve klasik orduların etkinliğinin azalması sonucu çağımızda sert/kaba gücün önemini azaltmıştır. Zorlama yerine işbirliğini öneren Nye, yumuşak gücü; “Eğer istediğim şeyi istemeni sağlayabilirsem, o zaman yapmak istediğim şeyi yapman için seni zorlamama gerek yoktur” şeklinde tanımlamıştır. Yumuşak güç, söz konusu devletin, kendi ulusal çıkarlarını, liderlik ettiği ülkelerin ulusal çıkarlarıyla örtüşecek bir biçimde sunabilme ve diğerlerini de hoşnut edecek bir biçimde uygulayabilme kapasitesi demektir. İstenilen neticeleri elde etmek adına başkalarının güdülerini zorlamaktan ziyade onları cezbederek istediğini yaptırma kabiliyeti olan yumuşak güç; aktöre iliştilmiş güç ve aktöre doğrudan bağlı olmayan güç kullanımı olarak ikiye ayrılır. Bir aktör onu cazibe merkezi haline getiren özellikleri ile doğrudan bir ülkenin kamuoyuna etki edebileceği gibi, uluslararası örgüt, kurum ve yapılar üzerinden de etki edebilir (Sandıklı, 2013; 189),(Aydoğan ve Aydın, 2011; 13).

Tablo 1. Joseph Nye’in Güç Tipolojisi

		Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
SERT GÜÇ	Askeri Güç	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zorlama ▪ Caydırma ▪ Koruma 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tehdit ▪ Kuvvet 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zorlayıcı diplomasi ▪ Savaş ▪ İttifak
	Ekonomik Güç	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Teşvik ▪ Zorlama 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Para verme ▪ Yatırım 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Yardım ▪ Rüşvet
	YUMUŞAK GÜÇ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hayranlık uyandırma ▪ Gündem yaratma 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Değerler ▪ Kültür ▪ Politikalar ▪ Kurumlar 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kamu Diplomasisi ▪ İki taraflı ve çok taraflı diplomasi

Hollywood'un ürettiği sinemaların dünyaya verdiği imaj, Amerika'da bulunan dünyanın en iyi 10 üniversitesinin etkileri, Hindistan ve Malezya'nın bilgisayar parçası üretimindeki bilinirliği, sadece turizmi ile kendisini dünyaya tanıtan Maldivler, yumuşak güce örnek olarak verilebilir (Sağlam, 2014; 5/8).

Yumuşak gücün kullanımında birçok unsur karşımıza çıkmaktadır. Bunlar asker sayısından ve yaptırım gücünden çok bir ülkenin ekonomik ve finansal kapasitesi, rekabet kabiliyeti, yaratıcı düşüncesi, insan kalitesi ve sosyal sermayesi, özgürlükleri, demokrasisi, refahı, tarihi birikimi, kültürel zenginliği, sanatı, sineması, mimarisi, müziği, eğitim sistemi, bilim ve teknoloji altyapısı, inovasyon kapasitesi, diplomatik becerisi ve kendini anlatabilme yeteneğinin toplamıdır. Bu unsurları bir araya getiren bir ülke, bir cazibe merkezi haline gelir. Takip edilen, konuşulan, "hikayesine kulak kabartılan" bir ülke olur. Nye'nin geçmişte devletin medya ile kamuoyunu yönlendirebildiği, ama günümüzde bunun çift taraflı işlerlik kazandığını, kamuoyunun da devleti medya ile etkileyebileceğini belirtmektedir. Devletlerin yumuşak güç uygulamasında kamuoyuna nüfuz edebilmek için kullandığı kamu diplomasisi; "devletten-halka" ve "halktan-halka" iletişim olmak üzere iki ana çerçevede toplanmaktadır. Devlet-halk eksenindeki faaliyetler; devletin, izlediği politikaları, yaptığı faaliyetleri ve açılımları, resmi araçları ve kanalları kullanarak kamuya anlatmasıdır. Halktan halka doğrudan iletişim faaliyetlerinde ise araştırma merkezleri, kamuoyu araştırma şirketleri, basın, kanaat önderleri, üniversiteler, mübadele programları, dernek ve vakıflar gibi devlet dışı sivil toplum örgütlerinin kullanılması esastır (Kalın, 2011).

Yumuşak güç, akademik bir kavram olarak, basında yer aldıktan sonra, Çin, Endonezya, Avrupa ve başka yerlerde kullanılır oldu ama çoğu zaman “askeri olmayan güç, yumuşak güçtür” şeklinde yorumlanarak hataya düşüldü. Yumuşak güç, gücün herhangi bir türü gibi iyi ve kötü amaçlarla kullanılabilir. Hitler, Stalin ve Mao, müritlerinin gözünde yumuşak güç sahibi kişiliklerdi ama böyle olması, bahsedilen şahsiyetleri düzgün insan yapmadı. Demek ki, insanların düşüncelerini eğip bükmek, kollarını bükmekten daha hayırlı olmayabiliyor (Nye, 2011; 12).

Yumuşak güç kullanmada doğrudan bir baskı veya para vasıta olarak kullanılmaz. Yumuşak gücün kullanılması, belli ortak değerleri paylaşmak için başkalarını bir araya getirme ve sonuçta uluslararası düzen ve güvenliği sağlamak için bazı temel unsurları paylaşma yeteneğidir (Tanrıverdi,2014).

Yumuşak güç, idealizm ve liberalizmin bir türevi değildir. İstenilern sonuçların elde edilmesine yarayan bir güç biçimidir. Kuvvetini meşruiyetinden alır, özellikle içinde bulunduğumuz bilgi çağında. Bu gücü sadece devletler değil, şirketler, STÖ’leri, uluslararası teröristler de kullanır. Bir devlet politikası olarak yumuşak gücün kullanımını zordur zira sert gücün aksine sonucu, üzerinde güç uygulananın düşünceleri tayin eder. Kamuoyu ve politikacılar, hızlı sonuç almayı severler oysa yumuşak güç gec sonuç verir. Ekonomik veya askeri güç kullanımına göre daha az riskli görünse de uygulaması zor, kaybı kolay, geri kazanılması ise çok masraflıdır (Nye, 2011; 28).

Bir ülkenin yumuşak gücü her şeyden önce şu üç kaynağa dayanır:

- Kültür
- Siyasi değerler
- Politikalar

Bir ülkenin kültürü ve siyasi değerleri, evrensel değerler içerdiğinde ve politikaları başkalarının da paylaştığı değerlere ve çıkarlara hizmet ettiğinde, yarattığı sorumluluk ve çekicilik ilişkileri sebebiyle, istediği sonuçları elde etme olasılığını artırır. Bu bağlamda, dar görüşlü değerlerin ve sınırlı kültürlerin yumuşak güç yaratması zordur. Yurt içindeki ve dışındaki hükümet politikaları da diğer potansiyel yumuşak güç kaynağıdır. Hükümet politikaları, bir ülkenin yumuşak gücünü güçlendirebileceği gibi zayıflatabilir de. Bir hükümetin yurt içindeki, uluslararası kuruluşlardaki ve dış politikadaki tavırlarıyla savunduğu değerler, diğer ülkelerin tercihlerini belirlemede ve onları kendi yanına çekmede etkilidir. Bu bağlamda, kibirli veya kayıtsız olan ya da ulusal çıkarlar konusunda dar görüşlü bir yaklaşım üzerine kurulan iç ve dış politikalar, yumuşak gücü önemli ölçüde zayıflatmaktadır (Şener, 2014).

Yumuşak gücün öncelikli hedefleri, medya, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, finans ve iş dünyasıdır. İletişim araçlarının yaygınlaşması sonucu, günümüzde medya yoluyla yapılan savaşlar önem ve öncelik kazanmıştır. Ticaret, kültürün iletildiği yollardan biridir. Bu iletişim, kişisel temaslar, ziyaretler veya alışveriş yoluyla da olabilmektedir. Popüler sporlar da, iletilen değerlerde rol oynayabilmektedir. Örneğin, ABD'deki basketbol (NBA) maçları, dünyada 42 dilde ve 212 ülkedeki 750 milyon kişi tarafından izlenmektedir. Politik mesajlar, spor takımlarının veya ünlülerin davranışları ya da televizyon veya sinemanın gösterdiği

çeşitli görüntüler yoluyla da iletilebilmektedir. Yurt içi ve yurt dışındaki hükümet politikaları da yumuşak güç kapsamında diğer bir potansiyel güç kaynağıdır. Demokrasi ve insan hakları gibi siyasi değerler, güçlü çekicilik kaynaklarıdır. Devletlerin bu değerleri sadece ifade etmeleri yeterli değildir. Bu siyasi değerlerin yumuşak güç uygulamak isteyen ülkede de eksiksiz uygulanmakta olması gerekmektedir. Diğer bir yumuşak güç kaynağı da devlet dışı aktörlerdir. Son yıllarda sayıları giderek artan devlet dışı aktörlerin uluslararası sistemdeki rolü, bilgi çağına damgasını vurmuş bulunmaktadır. Bu anlamda sivil toplum kuruluşları (STK), ulusal sınırların ötesinde her türlü iletişim vasıtalarından yararlanarak devletlere ve önde gelen iş adamlarına doğrudan baskı yapabilmekte ve politikalarını değiştirmelerini isteyebilmektedir. Öte yandan STK'lar, devletlerin ve şirketlerin ne yapması gerektiği konusunda halkın görüşlerini de dolaylı yoldan etkileyerek değiştirebilmektedir. Silahlı kuvvetler de, yumuşak gücün oluşturulmasında önemli bir rol oynayabilmektedir. Silahlı kuvvetlerin, sert güç yeteneğinin yanı sıra, barış zamanında diğer ülkelerle çok sayıda değişim, ortak tatbikat ve yardım programları vardır. Bu ilişkiler, diplomatik yollarla elde edilemeyen bir etki kanalı oluşturmaktadır (Yılmaz, 2011 ; 35).

Yumuşak gücün özellikleri nelerdir :

- Yumuşak güç, sert gücün işe yaramadığı zamanlarda kullanılır.
- Etkisi uzun dönemde hissedilen yumuşak güç, sert güce göre çok daha ucuzdur.
- Uygulayan ülke tarafından çok büyük bir hata yapılmadığı sürece, etki altına alınan hedef ülkede etkilerinin uzun süre devam etmesi beklenir.

- Yumuşak güç unsurundan çok şey beklenmemelidir. Yumuşak güç teoride altın değerinde olsa bile, pratikte o kadar sonuç alıcı değildir. A ülkesini hedef alan ve çok iyi sonuçlar veren bir yumuşak güç uygulaması, B ülkesi için tam tersi sonuçlar verebilir.

(Tanrıverdi ; 2014) .

Yumuşak gücün kullanılmasında güçlükler de mevcuttur. Bu güçlüklerin ilki, ülkelerin yumuşak güç kaynaklarının büyük bir kısmının devletlerin kontrolü dışında olmasıdır. İkinci güçlük, yumuşak güç kaynaklarının dolaylı yoldan işlemesi ve bazen istenilen sonuçların elde edilmesinin uzun yıllar alabilmesidir. Bir diğer güçlük ise, yumuşak güç uygulamalarının etkisi büyük ölçüde hedef toplumların kabul etmesine bağlı olduğundan, istenilen etkinin sağlanabilmesi için hedef ülkelerde ayrıntılı analizlerin yapılmasına ve kaynakların koordineli kullanılmasına ihtiyaç duyulmasıdır. Yumuşak güç uygulamalarında, her ülkenin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Bazı hallerde, örneğin İran'da olduğu gibi, Hollywood filmleri genç kuşaklara çekici gelebilmekte, Çin'de ise değişik gruplar arasında Amerikan kültürünün çekiciliği veya reddi birbirini dengeleyebilmektedir. Bununla birlikte, Latin Amerika'da hayranlık yaratan Hollywood filmleri, Suudi Arabistan'da ve Pakistan'da ters etki yaratıp, Amerika'nın yumuşak gücünü azaltabilmektedir (Yılmaz, 2011 ; 36).

Yumuşak güç 21.yy ait bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır. Yumuşak güçle tanışan devletler, uygulamada alınan sonuçları gördükten sonra konuya daha fazla önem vermeye başlamışlardır. Bu konuda başı çeken Amerika, hem “Ekonomik Gücüyle” hem yarattığı “Askeri Güç”

hegemonyasıyla, “Yumuşak Güç” olarak dünyaya servis ettiği Amerikan tarzının mükemmel sentezini yakalamış bir ülkedir (Yıldırım, 2012 ; 5) .

1.2.3. Akıllı Güç

2006 yılına kadar uluslararası ilişkilerde sert güç ve yumuşak güç olmak üzere iki farklı güç kullanımı söz konusu idi. 2006 yılında CSIS’de yapılan toplantıdan sonra uluslararası ilişkilerin literatürüne ‘akıllı güç’ adında bir güç daha eklenmiş oldu. Genel olarak güç ; ‘istediğiniz sonuçları elde etme ve bu sonuçları elde etmek için gerekirse başkalarının davranışlarını değiştirme yeteneği olarak’ tanımlanmaktadır (Can, 2009; 4)

Akıllı güç, dayatma ve ödetmeye odaklı “sert güç” ile, ikna etme ve cezbetmeye dayalı “yumuşak gücün” bir alaşımıdır. Sunulan tüm cazip önerilere rağmen Taliban hükümetini El Kaide’yi desteklemekten vazgeçirmek konusunda başarılı olunamaması örneğinden de anlaşılacağı üzere yumuşak güç her ihtilafın çaresi değildir elbette. Nitekim bahse konu sorun, 2001 yılında sert askeri gücün kullanılmasıyla sonlandırılabilirdi. 2004 yılında Joseph Nye’in yazdığı Yumuşak Güç: Dünya Politikasında Başarılı Olmanın Yöntemleri adlı kitabında “akıllı güç” kavramı ilk olarak gündeme getirildi. Bu kitapta, sert ve yumuşak güç kaynaklarının etkili stratejiler oluşturmak amacıyla birleştirilmelerine ilişkin fikirler tartışılıyordu. İlerleyen yıllarda, Richard Armitage ile Joseph Nye Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi bünyesinde kurduğu partiler üstü Akıllı Güç Komisyonu raporu, Amerika’nın imajının ve etkisinin son yıllarda dumura uğradığı ve Birleşik Devletlerin bundan böyle korku salmak yerine iyimserlik ve umut dağıtmaya odaklanması gerektiği sonucuna varmıştı. Bu yargıya sonradan başka kurumlar da katıldı. Amerikan hükümeti içerisinde en iyi eğitilmiş ve en büyük kaynaklara sahip olan kurum Pentagon’dur

ancak askeri gücün tek başına yapabileceklerinin bir sınırı vardır. Demokrasi, insan hakları ve sivil toplumun gelişmesi gibi meseleleri silah zoruyla çözmek mümkün olamıyor. ABD ordusunun hayranlık uyandırıcı bir operasyon gücü olabilir ama sivil yönetimin, her başı sıkıştığında sorunların çözümünü Pentagon'a havale etmesi, aşırı militer bir dış politika imajı yaratılmasına neden olmaktadır. Askeri yetkililer de artık bunun farkındadırlar ve sivil yönetimi, yumuşak güç kullanımına daha fazla önem vermesi konusunda teşvik etmekte. Akıllı güç sadece yumuşak güç olmayıp sert ve yumuşak güç yöntemlerinin değişik şartlara göre etkin bir biçimde harmanlanmasını öngörür (Nye, 2011 ; 3).

Dış politikada sert ve yumuşak gücün bir arada kullanılmasına “akıllı güç” denmektedir. Akıllı Güç; ‘Sert ve Yumuşak Gücün Sentezi’ olarak da belirtilmiştir. ABD eski Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, 2009 yılında yaptığı konuşmada şöyle diyordu: “ ABD, acil sorunları tek başına çözemez ama geri kalan ülkeler de bunları ABD olmadan çözemez. Bu yüzden ‘akıllı güç’ diye tanımlanmış gücü kullanmalı, elimizde bulunan güç türlerinin tümünü devreye sokmalıyız” (Tanrıverdi ; 2014 ; UA Hukuk).

ABD'nin medeniyetler çatışması politikası sonucunda yalnızlaşması ve itibar kaybına uğramasından sonra, 2006 yılında ABD'nin düşünce üretim merkezi CSIS'de (Center for Strategic and International Studies) ‘Tarafsız Akıllı Güç Komisyonu’ (Comission on Smart Power) kurulmuş ve bu komisyon ‘Daha Akıllı, Daha Güvenli Amerika’ (A Smarter More Secure America) adlı bir rapor hazırlamıştır. Raporunda ana amaç, ABD'nin küresel imparatorluğu için alınması gereken önlemlerin ve izlenmesi gereken politikalar stratejilerin tespit edilmesidir. Rapora göre ‘Akıllı güç’, ne sert güç ne de yumuşak güçtür. ‘Akıllı güç’ sert ve yumuşak güçlerin

birlikte meharetli bir şekilde kullanılmalıdır. Entegre bir güçtür. Yeri geldiğinde yumuşak güç, yeri geldiğinde sert güç kullanılacaktır. Komisyon üyelerinden Richard L. Armitage, Joseph S. Nye, The Washington Post'a yazdıkları makalede akıllı gücü ve buna olan ihtiyacı aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir: “Değişen dünyada, ABD küresel iyiliğe yatırım yaparak yani insanların ve hükümetlerin istediği fakat Amerikan liderliğinin yokluğunda elde edemediği şeyleri sunarak daha akıllı bir güce dönüşmeli. Askeri ve ekonomik gücü yumuşak güce yapılan daha fazla yatırımla tamamlayarak, Washington küresel meydan okumaların ele alınacağı çerçeveyi inşa edebilir.Biz buna akıllı güç diyoruz”. Akıllı Güç, eldeki bütün imkanların uygun zaman ve mekan göz önüne alınarak kullanılmasıdır. Akıllı güç, hem dostlara, hem de düşmanlara ulaşarak ortak payda meydana getirme kabiliyeti olarak nitelendirilebilir. Eski müttefikleri destekleyip moral vermek, geniş bir ittifak ağı kurarak çevre için cazib hale gelmek, böylelikle yenileri teşvik edici olmak önemlidir. Hükümetlerle dayanışma içerisine girilemez ise halklar hedef alınıp halkların desteği sağlanmalıdır (Can, 2009; 5) .

Raporda iddia odur ki; ABD derin aklı, fanatik bir kadronun fanatik ideallerinin meydana getirdiği tahribatı ortadan kaldırmak için yeniden hümanizm, barış ve demokrasi evresine geri dönme kararı aldı. Bu evrede de ABD yüzüne, yeni dünya düzeni yada hümanizm maskesini takmaktadır. Baskı ve korkutma ile iş yapma yerine birlikte, ortak olarak iş yapma politikasını benimsemektedir.Yani ABD stratejistleri bu evrede yeni bir güç olarak, akıllı güç kullanımını benimsemektedirler. Akıllı güç stratejisinin ana varsayımı, ‘öldürülen düşman sayısı değil’, kazanılan ortaklar, müttefikler ve dostlar sayısıdır. Etrafa korku ve öfke değil umut, heyecan ve iyimserlik yayılmalıdır. Bunun için Yumuşak gücün

zenginleştirilmesi, çeşitlendirilmesi ve cazip hale getirilmesi gerekmektedir. Akıllı güç politikasında, ‘güç kullanan tarafa’ güç kullanma imkan ve serbestisi, ‘üzerinde güç kullanılan taraf tarafından’ sunulmaktadır. Yani güç uygulanan taraf, gücün uygulanmasına uygun zemini hazırlamakta ve bu güce istekli olmaktadır. Muhatabın durumu sert yada yumuşak güç kullanmaya fırsat tanımaktadır. Akıllı güç stratejisi, güçlü bir askeri yapıya olan ihtiyacın önemini vurgulayan, aynı zamanda Amerika’nın nüfuzunu yaymak ve ABD girişimlerine meşruiyet kazandırmak için ittifaklara, ortaklıklara ve kurumlara büyük yatırımlar yapan bir yaklaşımdır. ABD’nin lider olarak kalabilmesi için iki gücün birlikte kullanılmasına imkan veren bir stratejiyi uygulaması, daha kapsamlı ve dengeli bir yaklaşım ortaya koyması zorunlu görülmektedir. Bu strateji, ABD’yi dünyanın sevmesi için değil, ABD’nin kendi sert gücünü dengelemesi için istenmektedir. Çünkü, ihtilafın yapısının çoğu askeri olmayan kilit beceri ve kurumlar inşa edilmesini gerekli kılmaktadır. Ancak akıllı güç stratejisi her derde deva bir strateji olarak da görülmemektedir. ABD, İkinci evre politikaları ile düştüğü yalnızlıktan akıllı güç stratejisi ile kurtulmaya çalışmaktadır. Akıllı Güç bunu değiştirebilir fakat tüm sorunları çözmez. Bu gücün kalıcı değeri, başkalarını ABD’nin davasına katılmaya ikna edebilecek olmasında. Özetle; Akıllı güç stratejisi tüm imkanların bir harmanlamasıdır. Şartların öngördüklerini zamanlama yaparak kullanmak, önceliğin ne olacağına karar vermek, dikkate alınması gereken en önemli noktadır. Hangi güç çeşidi kullanılırsa kullanılsın, kullanılan güç karşı tarafı olumlu ya da olumsuz yönde etkileyecektir. En önemlisi hangi gücün (yumuşak güç veya sert güç), ne zaman, nerede ve nasıl kullanılacağına karar vermektir. Bu kararı verecek olanlar da liderlerdir (Tanrıverdi, 2014).

Nye ile Richard L. Armitage gibi önde gelen uluslararası ilişkiler uzmanları tarafından geliştirilen “akıllı güç” kavramı; sert ve yumuşak gücün sadece birleşmesinden oluşmamakta, gücün uygulanacağı aktörün davranışlarına uyum sağlayacak şekilde önceden hazırlanmış bir zeminde ölçülü bir tepki öngörmektedir. Ayrıca koşullar, hedef, maliyet, zaman ve etkinlik sert ve yumuşak güç optimalinin belirlenmesine etki etmektedir. Uzmanlar sert gücün gerekliliğini vurgulayarak, bunun bir ülkenin yumuşak gücünün de garantisi olacağını belirtmekte ve akıllı güç kullanımına dikkat çekmektedir (Sandıklı, 2013; 188).

Komisyonca oluşturulan rapor, sert gücün gerekliliğini belirtirken, bunun bir ülkenin yumuşak gücünün de garantisi olacağını; ama tek başına bir ülkenin çıkarlarını garantiye almaya yeterli olmadığını, bunun için ‘korku’stratejisinin bir yana bırakılıp, ‘iyimser’liğin ihracının ve yeni ittifaklar ile ortaklıkların gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Yumuşak güce yapılacak yatırımların, askeri ve ekonomik unsurları tamamlayacağı ve sert güce meşruiyet kazandıracığı düşünüldüğünde, Obama hükümetinin Dışişleri Bakanı Hillary Clinton’un, ABD Senatosu’ndaki konuşmasında; dünyada ABD “liderliğinin eksikliğini hissedildiğini” ileri sürmesi ve bu eksikliği gidermek için “bütün diplomatik, ekonomik, askeri, siyasi, yasal, kültürel araçlar içinden en uygun olanını veya olanlarının bileşimini kullanacaklarını” belirtmesi, Obama yönetiminin “akıllı güç” kavramını önemseydiğini gösterir (Akçadağ, 2010; 3).

Nye’a göre; ABD, askeri ve ekonomik güç etkisiyle bazen başarılı olsa da George W. Bush döneminde karşılaşılan başarısızlıklar ve neticesiz kalan projeler sonucunda sert gücünün tek başına yeterli olmadığını anlamıştır. ABD’nin kendi başarısızlığı ile kalmayan bazı işgaller;

uyguladığı havuç/sopa taktiği ile bölgedeki halkı kısa sürede kendine düşman hale getirmiştir. Sert güç bazen etkin bir rol oynayabilse de, gücün geleneksel enstrümanları dünya siyasetinin yeni açmazları ile baş etmede yetersiz kalmaktadır. Nye; bir ülkenin kültürünün, siyasi fikirlerinin ve politikalarının çekiciliğinin o ülkenin izlediği politikaların başkaları nezdinde meşru kabul edilmesini olumlu etkilediğini söyleyerek; yumuşak gücün, sert güç ile doğru bir senteze tabi tutulmasını belirtmiştir. Sert ve yumuşak güç arasındaki bu denge; dış politikada atılacak adımların iç siyaset ile bütünlük taşıması ve ikna edici özelliğini rasyonelliğinden alabilmesiyle daha sağlıklı bir sonuç verecektir. Zira dış politikada imaj ve imaj kaygısı, birçok ülkenin önyargı ve kontrol ile karşılaşmasına sebep olmaktadır. Almanya'nın iki dünya savaşında da Avrupa ve ABD'nin karşı kutbunda yer alması; ABD ve Avrupa Birliği ülkelerinin 'Almanya korkusu' içerisinde bu ülkeyi kontrol altında tutmak ve sınırlamak için politikalar belirlemelerine neden olmuştur. Günümüzde bu imaj kaygısı ABD'nin George Bush döneminde gerçekleştirdiği politikalardan ötürü, Obama hükümetinde hissedilmektedir. Ole Wæver; Avrupa Birliği'nin öteden beri sahip olduğu ekonomik prosedürler, kriterler, raporlar ve üyelik sürecinde öngördüğü kalkınma planlarıyla aday ülkeler için cazibe merkezi olduğunu ve AB'nin "sessiz disiplin gücü"ne sahip olduğunu belirtmektedir. Benzer bir örnek de şu sıralar İran için geçerliliğini korumakta; İran'ın sahip olduğu iddia edilen nükleer silah ve üretim merkezleri, bu ülkenin farklı değişkenlerin de etkisiyle sistem dışına itilmesi fikrine sebep gösterilmektedir (Aydoğan ve Aydın, 2011; 15) .

Akıllı güç stratejisi, günümüzde askeri gücün öneminin geçmişe oranla azalmakla birlikte hiçbir zaman tam olarak yok olmadığını ortaya koymaktadır (Akçadağ, 2010; 4).

Akıllı güç, sadece Amerikalıların kullanımına özgü bir güç değildir, bu gücü küçük devletler, hatta devlet olmayan oyuncular da kullanabilir. Örneğin, beş milyon nüfuslu küçük Norveç, kalkınma yardımları ve barışçıl politikaları gibi yumuşak güç uygulamaları sayesinde imajını yüceltmiş ama NATO'nun önemli bir askeri ortağı olmaktan da geri durmamıştır. Diğer uçta, muazzam nüfusuyla Çin bulunmaktadır. Askeri ve ekonomik gücünü sürekli olarak yükseltmekte olan Çin, bir yandan da yumuşak güç uygulamalarına yatırdığı mali kaynakları arttırarak, gücünün komşuları üzerindeki tehdit algısını hafifletmek suretiyle akıllı stratejiler geliştirmektedir. Bazı ülkeler diğerlerine oranla çok daha büyük bir güç sahibidirler. Ama, ABD örneğinde olduğu gibi, bu gücü amaçladıkları hedeflere ulaştıracak stratejilere dönüştürmekte yetersiz kalırlar. Akıllı güç kullanımı ve gücün akıllı stratejilere dönüştürülmesi yönünde atılacak ilk adım, nitelik ve niceliksel olarak sahip olunan güç kaynaklarının tümünün bilincinde olmak ve bu çeşitlilik içinde amaçlanan hedef için en uygun olanlarını etkin biçimde harmanlayabilmektir. Dünya politika arenasında, sert ve yumuşak güçlerden hangisine sahip olmayı tercih ettiğimiz sorulsa muhtemelen sert gücü tercih ederiz. Akıllı güç, ikisine de sahip olunmasını önerir. Yumuşak gücün, askeri güçle aynı istikamette ve bir koordinasyon içinde kullanılmadığı durumlarda, askeri güç çoğunlukla amaçlanan sonuçlara ulaşamaz. 2006 yılında Savunma Bakanı D. Rumsfeld, Başkan Bush'un teröre açtığı savaş konusunda şunları söylemişti: "Bu savaşın en kritik çatışmaları Afganistan dağlarında veya Bağdat sokaklarında değil, New York, Londra, Kahire veya başka yerlerdeki televizyon stüdyolarında gerçekleşebilir". The Economist dergisinin yazdığı şekliyle; o güne kadar yumuşak güç kavramı için "yumuşak işte" deyip burun kıvıran Rumsfeld, gönülleri ve düşünceleri kazanmanın önemini anlamaya başlamıştı. Ama reklam endüstrisinin başta gelen kuralını unutuyordu; eğer ürününüz işe

yaramaz bir şeyse, en iyi reklam bile onu satamaz! Rumsfeld, parçası olduğu ABD yönetiminin, ülkenin güç çeşitliliğinin doğru biçimde harmanlanması ve amaçlanan hedeflere ulaşılmasına yönelik stratejilere dönüştürülmesi yeteneğinden yoksun olduğunu da unutuyordu (Nye, 2011; 12).

“Akıllı Güç;” Amaçların hedeflere ulaşmasını sağlayan stratejileri içinde barındırmakta hatta bunun ilk adımını oluşturmaktadır (Yıldırım, 2012 ; 4).

Akıllı güç güç kullanımının modern zamanda farklı şekilde uygulaması için yapılan tanımdır. Akıllı gücü uygulayan aktör başarıya odaklanır, asıl hedef için bazı küçük hedeflerden vazgeçebilir, diğer aktörlerle iyi ilişkiler kurar, korkutmaktan çok teşvik ederek elindeki tüm imkanları sonuna kadar kullanır. Bunları söylerken Machiavelli'nin hükümdarda bulunması gereken şu sözlerini vurgulamak gerekir: “Hükümdar, hayvani bir şekilde nasıl davranması gerektiğini öğrenmeye zorlandığında bu bilgiyi tilki ve aslandan alır. Çünkü aslan tuzaklara karşı, tilki ise kurtlara karşı savunmasızdır. Tuzakları ortaya çıkarmak için tilki, kurtları korkutmak için de aslan olmak gerekir.” S. Nye akıllı gücü ne sert ne de yumuşak, ikisinin ustalıkla birleşimi olarak belirtmiş, ABD için hazırladığı çalışmada da akıllı gücün anlamının sert ve yumuşak gücü birleştirerek Amerikan hedeflerine ulaşacak araçları kullanarak entegre olabilen bir strateji geliştirmek olduğu tespitinde bulunmuştur. Bu yaklaşım güçlü bir askeri yapılanmaya ihtiyacı gösterirken aynı zamanda güçlü ittifaklar, ortaklıklar ve kurumlar kurarak her düzeyde Amerikan etkisini genişletmeyi ve eylemlerinin meşruiyetini sağlamayı hedefler. Akıllı güç aynı zamanda akıllı bir diplomasi demektir. John Zogby'e göre akıllı bir

diplomasi diğer ũkelere karşı saygı göstermek ve istekli bir şekilde bölgesel ihtiyaç ve sorunlarını anlamaktır (Sağlam, 2014; 5/8).

1.2.4. Milli Güç

Dünden bugüne, devletin görevlerini yerine getirmesinde de değişiklikler ve gelişmeler olmuştur. Devlet idaresinde, eski dönemin askeri güce dayanma düşüncesi anlamından birçok şey kaybederek yerini milli g kavramına bırakmıştır. Günümüzdeki devletler gerek barış gerekse savaş stratejilerinde mümkün olan bütün güçleri, genel amaçları yönünde ve uğrunda kullanma eğilimine girmişlerdir. Böylece, devlet yönetiminde temel güç, milli güç olmuştur. Bu kavram, dünyada milliyetçilik akımlarının gelişerek, milli devlet kavramına uygun devletlerin ortaya çıkışına kadar eski bir geçmişe sahiptir. Bilindiği gibi, 1789 Fransız ihtilali, dünya toplumlarını da etkilemekten geri kalmamıştı. Daha çok özgürlük ve eşitlik kavramlarının ağır bastığı Fransız ihtilali, sosyal ve siyasal birçok gelişmelerin kaynağı olmuştur. İhtilalin ertesinde ortaya çıkan ve dünya ölçüsünde bir fetih politikası güden Napoleon Bonapart da, daha çok hedef aldığı devletlerde, milliyet cereyanlarının krklenmesini, istila politikasına uygun görmüştü. Kuşkusuz i sorunlarla uğraşacak olan hedef devletler, ite güçlü olamayacakları için kolayca parçalanacak ve yutulabilecekti. Bu kışkırtmalar, Napoleon döneminde tabi (uyruk) toplumları kıpırdanmaya sevketmiş, Avusturya Macaristan ve Osmanlı İmparatorluğu gibi, değişik toplumlara sahip devletlerde sorunlar çıkarmıştı. Bu milliyetçilik cereyanları daha sonra dünya ölçüsünde genişlik kazanmıştır. Tarihte bağımsızlık düşüncelerinin filizlenmesi ve birçok toplumun bağımsız devlet kurması, bu milliyetçilik cereyanlarının güçlenmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Gerek Birinci Dünya Savaşından önce, gerek bu savaşın ertesinde, dünya siyasal sahnesinde neklerini

gördüğümüz bu devletlerin genel niteliklerine dikkat edilecek olursa, bunların milli oldukları görülür. Bu devletlerde daha homojen bir toplum; ayrı ad taşısa da kültür bakımından benzerlik ve millet iradesine dayanan bir rejim şekli gibi özellikler dikkati çeker (Erendil, 2013).

Ulusal güç, ulusal güvenlik politikalarının ve uygulamalarının ana kaynağıdır (Bayat, 1986).

Ulusal güç bir milletin ulusal hedeflerine ulaşma yolunda ulusal çıkarlarını sağlamak maksadıyla sahip olduğu ve kullanacağı siyasi, askeri, coğrafi, demografik, bilimsel ve teknolojik, psiko-sosyal ve ekonomik kapasitelerinin bir araya gelmesi ile oluşan genel yetenektir. Bir ulus-devlet ancak güç politikası uygularsa, güç kullanmaya istekli olur ve bu uğurda kayıp vermeye razı olursa, küçük düşürülmeyi reddederse ve saygı uyandırırsa büyük bir güç olur. Ulusal güç unsurlarının sınıflandırılması ile pek çok görüş olmakla birlikte doğal (coğrafya, nüfus, doğal kaynaklar) ve sosyal (ekonomik, askeri, politik, psiko-sosyal, bilgi) etmenler olarak iki başlıkta gruptandırabiliriz (Yılmaz, 2008; 37).

“Milli güç”; bir milletin, varlığını kanıtlaması, koruması, geliştirmesi ve bu varlığa yönelmiş olan veya olası her türlü tehdit ve tehlikelere karşı koyabilmesi için maddi ve manevi kaynak ve kuvvetlerini, bir denge ve düzen içerisinde, belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda, koruma, geliştirme ve verimli bir şekilde kullanma yeteneğidir. “Milli güç” kavramı, millet varlığı ile ilgilidir. Yani ona millilik niteliğini veren, bu gücün kaynaklarını, millete ve ülkeye ait maddi ve manevi, nitel ve nicel değerlerin oluşturmasıdır (Bayat, 1986).

Milli güç, bir milletin milli hedeflerine ulaşmada kullanabileceği maddi ve manevi bütün güçlerin bütünü olarak milli stratejinin de

dayanağıdır. Milli Strateji, uygulama bakımından öncelikle milli gücün yeterliliğini ve etkinliğini araştırır. Bu, imkan yeterli görülüyorsa, onun istenen düzeye çıkarılması için gerekli çare ve çözüm yollarını da araştırır. Çünkü milli bir davanın veya sorunun çözümü, öncelikle milli imkan ve güç sorunudur. Milli Stratejiyi yürütmekle görevli devlet, bu yürütmeyi, onun başlıca sorumlusu olan hükümet vasıtasıyla sürdürür. Böyle olunca, devletin icra unsuru olan hükümetler bu konudaki gerekli tedbirleri almakla da yükümlüdürler. Bu yükümlülük milli gücün, muhtemel ve mümkün tehlikeler karşısında, yeterli, aktif ve uyanık tutulması da devletin sorumlulukları arasındadır. Bu konuda gösterilecek ilgi, titizlik ve yönlendiricilik, devletin ve milletin yüksek çıkarlarıyla ilgilidir (Erendil, 2013).

Ulusal gücün tüm unsurlarının birbirleri ile ilişkili olması nedeni ile gruplandırılması kadar ölçülmesi de oldukça zordur. Unsurların her birinin olduğu kadar, bunların birbirine olan etkileri de analiz edilmelidir. Bununla beraber bazı değerler hem dinamik hem de görecelidir. Bu nedenle yapılan değerlendirmeler kısa sürede güncelliğini yitirir. Maharet, bilimsel verilerden çok sezgisel öngörülerin öne çıktığı bir ustalık gerektirir. Bununla beraber ulusal gücün hesaplanmasında pek çok formül arayışı da olmuştur. Bu tür formüller genellikle bir savaşı göze almada ilgili ülkenin tahmin edilen ulusal gücünü ortaya koyma amacına yöneliktir.

Bu formüllerden biri tahmin edilen ulusal gücü (Pp) şu şekilde formüle etmektedir:

$$Pp = (C + E + M) X (S + W)$$

Bu formül içinde;

C = Kitle; Nüfus ve Toprak

E = Ekonomik Yetenek

M = Askeri Yetenek

S = Stratejik Maksat

W = Ulusal Stratejiyi Uygulama Azmi

Bu formül içinde, daha elle tutulur olan sayılabilir değerlere sahip olmakla beraber gene de sübjektif değerlendirme dereceleri ile ortaya çıkmaktadır. Örneğin, toprağın büyük bir bölümü işlevsiz olabilir ya da nüfusun eğitimsiz ve niteliksiz oranı bu derecelendirmeye nasıl yansıtacaktır? Ya da sizin, askeri unsurda bulunan bilimsel ve teknolojik üstünlüğünüz karşı tarafın liderlik ve moral üstünlüğü karşısında değerini yitirebilir. Bununla beraber ulusal gücün hesaplanmasında manalı olan unsurların tek tek toplanmasından ziyade, bunların ortaya koyacağı ürün ya da sonuçtur. ABD'nin Vietnam'daki C, E ve M üstünlüğünün karşı tarafın ölçülemez değerleri olan S ve W karşısında etkisiz kaldığı unutulmamalıdır (Yılmaz, 2008; 37-38).

Realist yazarlar için ulusal güç, uluslararası politika ve dış politikanın oluşumunda ana öge olup, hem bir araç hem de doğrudan doğruya bir amaç olarak uluslararası politikanın temelini oluşturmaktadır. Devletler, bu ögeler dikkate alınarak süper devlet(ler), büyük devletler, ortaboy devletler ve küçük devletler olarak sıralanmaktadır (Arı, 2013; 136).

Milli güç; milli hedefleri gerçekleştirmek üzere geliştirilirken ve hedefleri elde etmek ve korumak için gereken uygulamalar yapılırken, sonuçta sağlanan milli menfaatlerin ve bunların ürünü olan maddi ve manevi nimetlerin, ancak dengeli ve adil biçimde, halka aktarılması halinde

“gerçek milli güç” olur. Aksi halde bu gücün oluşturulması süreci millet için bir eziyet ve yük haline gelir. Yük ağırlaştıkça, taşıyan nispi şekilde güç yitirir, sonunda ya çöker, ya da yükü sırtından atıp nimetlerden faydalanmak için başka yollar seçer. Bu yükü taşıyanlar güçsüzleştikçe, güç dağılır, gücü oluşturan kaynak ve kuvvetler, içten ve dıştan gelenlerce paylaşılır ve millet ve devlet için çöküş ve yok olma süreci başlar. Kısaca, milli güç ve kazanımları, geliştirilmez ve hakça paylaşılmazsa yok olur (Bayat, 1986).

Bir ulusun milli hedeflerine ulaşabilmek amacıyla kullanabileceği maddi ve manevi kaynakların tümüne milli güç denir. Milli güç; Siyasi, ekonomik, askeri, coğrafi, nüfus, psiko-sosyal ve kültürel, bilimsel ve teknolojik güç unsurlarından meydana gelmektedir (Ateş, 2013; 160) .

1.2.4.1. Milli Güç Unsurları

Unsur (öge), en genel tanımıyla; birleşik bir yapıyı oluşturan temel bölümlerden her biridir. Burada ele aldığımız birleşik yapı, milli güç olduğuna göre, onu oluşturan temel bileşenlerin de başlı başına birer güç niteliği taşımaları gerekir. Başka bir anlatımla, milli güç unsurlarının birer etken veya kuvvet olmayıp, işlevleri ile ilgili kuvvetlerin, belirli etkenler göz önüne alınarak işletilmeleri sonucunda elde edilen “verim”, yani “gücü” temsil ettikleridir. Örneğin, bir insan başkalarına nazaran çok uzaklardaki şeyleri görebilme yeteneğine sahip olabilir. Fakat aynı kişi, gördüklerini teşhis edip değerlendiremiyor ve hareketlerini, gerektiğinde bu algılamasına göre düzenleyemiyorsa, onda yalnız “göz kuvveti” vardır, “görüş gücü” yoktur. Eğer bu insanın toplam gücü ele alınıp, unsurlara ayrılırsa, burada “göz kuvvetini” bir unsur olarak belirtmek yanlış olacaktır. Oysa toplam güç içinde bir unsur olarak “görüş gücüne” ihtiyaç

vardır. Milli güç unsurları, her ne kadar başlı başına birer güç niteliği taşırsalar da, varlıkları, etkinlikleri ve süreklilikleri bakımından birbirlerine bağlı ve bağımlı durumdadırlar. Örneğin coğrafyanın bir güç teşkil etmesi için, üzerinde insanların yaşaması, onlar tarafından değerlendirilmesi gerekir. İnsanlar ancak bir coğrafya üzerinde bulduklarında, sayıları, dağılım ve yoğunluklarına göre bir “demografik güç” oluşturabilirler. Ancak bu topluluğun, millet olması için, ortak bir “psiko-sosyal ve kültürel güce” sahip olmaları gerekir. Millet, siyasi bir varlık olarak teşkilatlanmamış ise “devlet” olunamaz. Devlet yaşamak için; içte ve dışta etkinlik taşıyan bir “siyasi güce”, kendini savunacak bir “askeri güce”, kaynaklarını değerlendirecek bir “ekonomik güce” ve her bakımdan ilerlemesini sağlayacak “bilimsel ve teknolojik güce” sahip olmak zorundadır (Bayat, 1986).

Uluslararası İlişkileri ilk defa sistematik şekilde ele alan H.Morgenthau ulusal gücün öğelerini: coğrafya, doğal kaynaklar, endüstriyel kapasite, askeri hazırlık kapasitesi, nüfus, ulusal karakter, ulusal moral, diplomasi becerisi, hükümetin niteliği, şeklinde 9 faktör olarak ele alır. Burada iç politika ve hükümetin niteliği önemlidir. Bununla hükümetin yönetim kapasitesi, dış politika geliştirme yeteneği halkın desteği ve istikrarı, kaynaklar ile dış politika amaçları arasında denge kurabilme ve uygulama yeteneği gibi unsurlar ele alınmaktadır (Yılmaz, 2012; 243).

Normal şartlarda unsurlar arasında bir “önem ve öncelik” sırası mevcuttur. Normal olmayan şartlarda ise bazı unsurlara diğerlerine nazaran biraz daha fazla önem ve öncelik tanınabilir.

- Diğlerlerine göre az gelişmiş unsurlara, toplam “milli güç” dengesinin bozulmaması için, bu alanda gelişme sağlanana kadar öncelik verilebilir.

- Savaşta, diğler güç unsurları, askeri güç unsurunu destekleyecek şekilde yönetilir.

- Barışta, diğler güç unsurları, dış siyasi güç unsurunu destekleme bilinci içinde yönetilir.

- Psiko-sosyal (moral) ve kültürel güç unsurlarından, diğler unsurlar uğruna asla ve kesinlikle fedakarlık edilmemelidir.

Bu ön açıklamalardan sonra ‘milli güç’unsurlarını şöyle bir ayırım ve sıralamaya tabi tutabiliriz: siyasi güç, askeri güç, ekonomik güç, demografik güç, coğrafi güç, bilimsel ve teknolojik güç, psiko-sosyal ve kültürel güç (Bayat, 1986).

1.2.4.1.1. Coğrafi Güç

Coğrafya ve topografya özellikleri geçmişten günümüze ülke açısından önemli bir kapasite ve güç unsuru olarak dikkate alınmaktadır. Ülkenin sahip olduğu toprakların büyüklüğü veya dünya üzerinde konumu veya ülkenin büyük dağlarla çevrili olması, geçit vermez ormanlarla kaplı

olması veya ada ülkesi olması ülke açısından büyük bir avantaj oluşturabilir (Arı, 2013; 141).

Nitekim İngilterenin bir ada devleti olması denizcilik alanında gelişmesine ve güçlü bir kara ordusu ihtiyacı hissetmemesine yol açmış, ayrıca istilalara karşı kısmen korumuştur. Yine Rusya'nın geniş coğrafyası ve soğuk iklimi Napolyon ve Hitler gibi güçlü ve küvvetli ordulara karşı durmasını mümkün kılmış, ABD'nin kıtasal uzaklığı dış politikasının şekillenmesinde etkili olmuştur. Polonya'nın Almanya ve Rusya gibi iki güçlü ülkeye komşu konumu güçlü komşularca işğaline ve tam 4 kez paylaşılmasına yol açmıştır. Türkiye'nin de stratejik konumu ve boğazları nedeniyle hem zor bir coğrafya olduğu hem de bunun geniş imkanlar sunduğu gibi hususlar dikkat çekmektedir (Yılmaz, 2012; 244).

Bir devletin coğrafyasına ait canlı ve cansız, doğal ve yapay, gerçek ve nispi tüm değerler, milli gücün coğrafi güç unsurunu oluşturur. Coğrafi gücün önemli bir özelliği de diğer milli güç unsurlarının hemen hepsine kaynak ve ortam sağlaması ve onları, kendi yapısı, kapsadığı alanı, doğal koşulları ve konumuna göre olumlu veya olumsuz yönde etkilemesidir. Coğrafi güç devlet ve milletin temel tutum, davranış ve etkinlikleri ile coğrafyalarına ait değer ve etkenler arasındaki denge ve uyumun ortak verimidir (Bayat, 1986).

Jeopolitik teori teknoloji ve ulaşım alanındaki gelişmelere paralel şekilde önce kara hakimiyet teorisi, sonra deniz hakimiyet teorisi daha sonra hava hakimiyet teorisi vb. şeklinde giderek farklı unsurlara vurgu yapar hale gelmiş ve zenginleşmiştir. Ancak jeopolitik teorinin dünyanın neresinin önemli ve dünyaya hakim olabileceğini söylemekle birlikte hangi ulusun bu efendiliği üstleneceğini söylemediği belirtilmektedir. Bunun için

coğrafya dışında diğer unsurların da gerektiği belirtilmektedir (Yılmaz, 2012; 244) .

1.2.4.1.2. Nüfus (Demografik) Güç

Bir ulusun nüfusu ne kadar büyükse gücünün de o kadar büyük olacağını ileri sürmek yanlıştır. Şayet bu doğru olsaydı, bir milyarı aşkın nüfusa sahip olan Çin ve Hindistan gibi ülkelerin dünyanın önde gelen en büyük güçleri olmaları gerekirdi. Nüfus ile ulusal güç arasında bir orantı kurulmasa da nüfus bir anlamda büyük devlet olabilmenin bir gerekliliği ya da tamamlayıcı bir unsur olarak algılanmaktadır. Bir ülkeyi diğer ülkelere oranla daha büyük olduğu için daha güçlü saymak ne kadar yalnızsa dünyanın büyük nüfuslu devletleri arasında yer almayan devletlerin de süper devlet olabileceklerini varsaymak aynı ölçüde yanlıştır (Arı, 2013; 146).

Nüfus her şeyden önce potansiyel bir güçtür ve bu bakımdan değer taşır. Ancak kişilerin eğitim, sağlık, iş, emeklilik, konut gibi ihtiyaçlarının karşılanarak planlı ve programlı bir şekilde gelişimi sağlanırsa nüfus gerçek bir güç ögesine dönüşebilir (Ateş, 2013; 174) .

Nüfus tek başına güç olabildiği gibi güçsüzlüğe de neden olabilir. Zira aşırı nüfuslu bölgeler beslenme imkansızlığı nedeniyle iç çatışma ve kargaşaya ve siyasi istikrarsızlığa yol açabilir. Ancak temelde bir güç unsurudur. Özellikle diğer alanlarda devletlerin gücü birbirine denk iken nüfus unsurunun önemi belirgin hale gelmektedir. Nüfusun büyüklüğü genç veya yaşlı oluşu, kadın erkek oranı, eğitim durumu vb. hususlar önemlidir (Yılmaz, 2012; 245) .

Bir devletin sınırları içinde yaşayan insanların tümü, milli güç açısından bakıldığında, nesnel ve öznel ölçü değerleriyle, tek bir varlık

olarak kabul edilmelidir. Temel unsurunun insan olması nedeniyle, bu toplumsal varlık aslında canlıdır ve sürekli. Bu varlığın nitel ve nicel özelliklerini oluşturan yapıya “demografik yapı” adı verilir. Bu yapıyı oluşturan alt yapılar ve etkenler şunlardır.

- **Yaş gurupları:** Büyümekte ve yetişmekte olan, çocuklar ve gençler, iş yapma yeteneğine sahip yetişkinler ve çalışamayacak durumda olanlar ve/veya emekli olmuş yaşlılar. Milli güce doğrudan katkısı olanlar yetişkinler olmakla birlikte, çocuklar ve gençler iyi yetiştirilerek, yaşlılar ise moral ve tecrübe birikimleri ile manevi yönden, milli güce dolaylı katkı yapmaktadırlar.

- **Cinsiyet dengesi:** Aslında burada ilahi ve doğal bir denge mükemmelen kurulmuş ve işlemektedir. Burada asıl üzerinde durulması gereken konu kadınların ve erkeklerin fizyolojik farklılıkları ve demografik yapıyla ilgili işlevleri bakımından toplum içindeki görev bölümünün hangi uygulama alanlarında daha verimli çalışabileceklerinin ve aile kurumunun gereklerini en uygun ne şekilde yerine getireceklerinin saptanmasıdır.

- **Etnik yapı:** Etnik yapı önemli bozukluklar gösteren bir durumda ise, devletin demografik yapısı, bir başka deyimle, can ve ruh taşıyan bünyesi, bazı organları birbiriyle uyum sağlayamayan, hasta ve sakat bir vücuda benzeyecektir. Yeterli ve etkin önlemler alınmadığı takdirde, bu gidiş devleti bölünmeye ve nihayet yıkıma götürür. Bu sakıncaya karşı en büyük önlem, etnik mesafelerin kısaltılması ve etkisiz kılınmasıdır. Bu amaçla uygulanacak yöntemler, evrensel hukuk ve insanlık ölçütlerine uygun olmalıdır.

- **Genel Nitelikler:** Her milletin kendine özgü ve fertlerin çoğunluğunda yaygınlaşmış olarak görülen, bir takım genel nitelikler

mevcuttur. Bunlara bir bakıma genel karakter veya milli şuur da denilebilir. Çünkü tıpkı kişilik kavramında olduğu gibi bunların bir kısmı genler ve biyolojik kalıtım yoluyla, bir kısmı da sonradan edinilen özelliklerden oluşur (Bayat, 1986).

Günümüzde devletleri nüfus büyüklüklerinden çok nüfusun kalitesi ilgilendirmektedir. Ülkelerin kalkınmasında, yeni teknolojilerin üretilmesinde ve mevcut teknolojilerin kullanılabilmesinde eğitilmiş insanın varlığı büyük önem taşımaktadır. Artık ülkeler “ besleyebilecek kadar çocuk ” sloganıyla doğum oranlarını kontrol altında tutmaya çalışmaktadır. Bir ülkede nüfusun sağlıklı gelişimi doğum ve ölüm oranları arasında bir dengenin olmasına bağlıdır (Arı, 2013; 146-147).

1.2.4.1.3. Ekonomik Güç

Ülkenin en önemli güç kaynaklarından biri ekonomik güçtür. Günümüzde ekonomik güç tek başına etkili bir unsur olduğu gibi askeri yönden de ülkenin güçlü olmasını sağlayan etkin bir unsurdur (Yılmaz, 2012; 246).

Bir devletin ekonomik gücü, onun yararlandığı iç ve dış kaynakların yeterlilik ve sürekliliği ile bunların ürünlerini işleyen endüstriyel kapasitesini, üretici insan gücünü, dış ticaret dengesini, ulaştırma imkan ve kolaylıklarını, ekonomik kurumlarını ve uyguladığı ekonomik sistem ve siyaseti kapsar. Milli gücün tüm unsurlarının, gelişip güçlenmeleri için gereken maddi ve parasal ihtiyaçları, ekonomik güç tarafından karşılanır. Dış siyasi gücün diplomatik uygulamalarında da, ekonomik güç ve itibarın derecesi önemli bir etken olarak ortaya çıkar (Bayat,1986) .

Bir ülkenin sahip olduğu bütün ekonomik kaynakları ile bu kaynakların işletilmesi, her türlü mal ve hizmetin üretilmesi kapasitesi

ve uluslararası ticaretteki yeri vb. unsurlar ekonomik gücü oluşturur. Bir ülkenin ekonomik gücünün yüksek olabilmesi için öncelikle kaynakları devamlı ve yeterli olmalı, ülkenin endüstriyel kapasitesi, sanayi alt yapısı ve nitelikli insan gücü bulunmalıdır. Teknoloji ve bilişimde dünya standartlarına ulaşmalı ve ihracat miktarını artırmalıdır (Ateş, 2013; 174).

Bir ülkenin ekonomik kapasitesi deyince özellikle günümüzde endüstriyel durumu akla gelmektedir. Çünkü herhangi bir ulusun gerekli hammaddelere sahip olması eğer bundan askeri ve endüstriyel amaçlar için yararlanacak ölçüde endüstriyel tesislere ve endüstri gücüne sahip değilse istenildiği ölçüde etkili olmamaktadır. Örneğin Kongo'nun uranyuma sahip olması ile İngiltere veya ABD'nin uranyuma sahip olması aynı şey değildir. Endüstriyel kapasitenin yanında doğal kaynakların da dahil edilebileceği ülkenin ekonomik kapasitesi için, ihracat kapasitesi, iç talebin çokluğu, üretim kapasitesi, verimliliği, gayri safi milli hasılası ve kişi başına düşen milli geliri gibi faktörler oldukça önemli veriler olarak kabul edilmektedir (Arı, 2013; 145).

1.2.4.1.4. Askeri Güç

Bir devletin, milli hedeflerine erişmek, erişilenleri korumak ve milli menfaat sağlamak amacıyla kullandığı askeri kuvvetlerinin toplam verimidir. Milli gücün tüm unsurlarından yararlanır ve etkinliği bakımından onlara bağımlıdır. Silahlı kuvvetler ise bu savaş gücünün “muharebe unsurunu” oluştururlar. Çünkü günümüzde savaş, “topyekün savaştır” ve

“bir ulusun maddi manevi tüm güçlerini savaşın akışı içinde kullanması” şeklinde tanımlanır (Bayat, 1986).

Askeri gücü diğer tüm güç öğelerine göre daha fazla dikkate alınan ve bu nedenle ulusal gücün daha belirgin bir ögesi olduğunu kabul etmek gerekir. Uluslararası ilişkilerde en son başvuru olan araç askeri güç olduğundan bir devletin gücü hesap edilirken en fazla üzerinde durulan da askeri güç olmaktadır. Askeri güç modern savaş teknolojilerine, nitelikli silahlara, disiplinli bir orduya ve iyi bir askeri liderliğe sahip olmayla ilgilidir (Arı, 2013; 145).

Realistler askeri gücü en önemli ve belirleyici güç olarak görmektedir. Bu gücün günümüz sanayi sonrası toplumunda etkisinin azaldığı itirazları olsa da gerçekten de bir ülkenin en önemli güç unsurları ve dış politika araçlarından birisi hala askeri güç ve kapasitesidir. Askeri güç ve kapasite kısaca bir ülkenin savaş gücünü ifade etmektedir. Temelde savaş alanına sürebileceği teknik araçlar vs. maddi kaynaklarla askerleri ile insan unsurundan oluşur. Ekonomik ve teknolojik unsurlar ile nüfus bu gücün temelidir (Yılmaz, 2012; 247) .

Askeri güç bir devletin ulusal politikalarını uygulamasında ve milli hedeflere ulaşmasında kullandığı fiziki güce verilen addır. Türk ordusu cumhuriyetin, bağımsızlığın ve milli egemenliğin koruyucusu olarak Atatürkçü düşünce sisteminin temel unsurlarındandır. İç ve dış tehdit unsurlarını caydırıcı özelliklere sahip olan Türk ordusunun hedefi, bu özelliğini devam ettirerek harp sanayini kendi ihtiyaçlarını karşılayacak düzeye getirip ülke menfaatleri doğrultusunda uluslar arası askeri kuruluşlarda yer almaktır (Goldstein ve Pevehouse, 2015; 90).

1.2.4.1.5. Siyasi Güç

Morgenthau'ya göre uluslararası politikada ne kadar güç kaynaklarına sahip olunursa olunsun iyi bir yönetim yapısı ve nitelikli hükümete sahip olmadan başarılı olunamayacaktır. Hükümet eldeki güç göre politika geliştirecek ve uygulayacak. Bunu yaparken kaynaklar ile dış politika arasında denge kuracak ve halkın desteğini sağlayacaktır. Hükümet uygun dış politika oluştururken buna uygun hedef, yöntem ve araçların seçimini de yapacaktır. Burada hükümet dış politika ve güç kaynakları arasında denge kurmanın yanında gücün farklı alt unsurları arasında dengeyi de kurmak durumundadır (Yılmaz, 2012;250).

Siyasi güç bir devletin, milli hedeflerine erişmek, erişilenleri korumak, geliştirmek ve milli menfaat sağlamak amacıyla kullandığı siyasi kuvvetlerinin toplam verimidir. Bir devletin siyasi güç unsurunun kapsamı şu şekilde sıralanabilir:

- İç politikasının, devlet yapısına, milletin özelliklerine ve çağın gereklerine uygunluğu
- Dış siyasi (diplomatik) faaliyet ve ilişkileri
- Üyesi bulunduğu veya kabul ettiği uluslararası anlaşma, ittifak ve kuruluşlardaki durum ve konumu
- Diplomatik alandaki hareket kabiliyeti ve uluslararası itibarı
- Hükümetin, siyasetçilerin ve diplomatların, karakter ve nitelikleri
- Hukuk sisteminin yeterlilik ve etkinliği
- Devletin yönetim biçimi ve etkinliği (Bayat, 1986).

Atatürkçü düşünce sisteminin en önemli unsuru siyasi güçtür. Bu güç milli hedeflere ulaşmak amacıyla kullanılan siyasi kuvvetleri ifade eder. Bir devletin siyasi gücü demokratik gelişmelerine bağlıdır. Bir ülkede siyasi gücün istenilen düzeyde olabilmesi için bazı şartlar yerine getirilmelidir. Öncelikle mevcut yasaların toplumun sosyal ve kültürel yapısına uygun yeterli tam anlamıyla uygulanıyor olması gerekmektedir. İç politikada devlet milletle bütünleşmeli ve siyasal sistem tam işlemelidir (Arı, 2013; 148-151).

1.2.4.1.6. Psiko-Sosyal ve Kültürel Güç

Morgenthau'nun ulusal moral ve ulusal karakter olarak adlandırdığı faktörler toplumun ruh halini ve dayanma gücünü etkileyen unsurlar olarak öne çıkan unsurlardır. Bunlar ülkenin inanç ve değer sistemini oluşturur, toplumsal ve siyasal kültürünün ayrılmaz bir parçası olarak ülkenin gücü üzerinde etkili olur (Yılmaz, 2012; 249).

Her bir ülkenin kendine has ve onu diğerlerinden farklı kılan özellikleri vardır ki, buna **ulusal karakter** denir. Örneğin: Rusların kaba kuvvetçiliği ve inatçılığı, Amerikalıların girişimciliği Almanların disiplinliliği, İngilizlerin güvenilmezliği, İtalyanların korkaklığı ve Türk ulusunun asker bir ulus oluşu ve cesareti. **Ulusal moral**, bir ulusun kendi hükümetinin dış politikasını barışta ve savaşta desteklemedeki kararlılık derecesidir. Ulusal moralin varlığı veya yokluğu, ulusal moralin niteliği her şeyden çok bunalımlı anlarda veya bir ulusun devamıyla ilgili önemli kararların alındığı anlarda önem taşır (Arı, 2013;149).

Toplumlar, aralarında duygu, düşünce, davranış biçimi, dil, din ve menfaat birliği olan insanların bir araya gelmeleri suretiyle oluşur. Gelenek ve göreneklerden, anayasa düzeyine uzanan hukuk kurallarına uygun bir

düzen ve denge içinde yaşayan toplumlar, millet olma aşamasına erişirler. Devletin gerçek güçlülüğü de her şeyden önce, vatandaşların belirttiğimiz anlamda bir toplum olarak bütünleşmeleri ve millet olarak düzen ve denge içinde olmalarına bağlıdır. Bu durum milli gücün, psiko-sosyal ve kültürel unsurunu oluşturur. “Psiko-sosyal ve kültürel güç”, toplumu millet ve milleti toplum yapan birlik ve bütünlük ile bunları sağlayan, tarihi birikimler, milletin eğitim ve kültür düzeyi, gelenek, hukuk, dil, din, fikir, vb, alanlardaki durumu ve uygulamalarının, milli güce etki ve katkılarını kapsar (Bayat, 1986).

Psiko-sosyal ve kültürel güç toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin topluma sağladığı güçtür. Kurtuluş Savaşı’nda dünyanın en büyük sömürgeci devletlerine karşı Türk halkının milli birlik ve beraberlik içinde verdiği mücadele de psiko-sosyal ve kültürel gücün toplum ve devletin geleceğinin belirlenmesi ve milli hedeflere ulaşılmasındaki etkisini göstermesi açısından önemlidir (Yılmaz, 2012; 150) .

1.2.4.1.7. Bilimsel ve Teknolojik Güç

Bilimsel ve teknolojik güç aynı zamanda milli gücün diğer unsurlarını da etkilemektedir. Çağın gerisinde kalan bir devletin milli gücünün dünya üzerinde etkin olması beklenemez. Bu devletler geniş

topraklara, kalabalık nüfusa ve zengin doğal kaynaklara sahip olsalar dahi büyük ve güçlü devlet olamazlar (Yılmaz, 2012; 246-247) .

Bilimsel ve teknolojik güç bir devletin, evreni anlama çabaları ve geleceği görüş yeteneği ile geleceğin dünyasına, diğer devletlerden daha önce erişme veya yönlendirme çalışmalarının verimliliğidir. Günümüz toplumlarında çağdaşlık ölçütü neredeyse, çağdaş bilimsel ve teknolojik düzeyde bulunmak anlamındadır. Bilim, yerküre ve uzaydaki, doğal varlıklar, olaylar, bunların oluşum nedenleri, gelişim, yaşama ve hareket biçimlerine ait bilgileri ve kuramları kapsar. Bu bilgi ve kuramlar, gözlem, deney ve kavrama yoluyla, gerçeklerin bulunması ve kendilerine özgü yöntemlerle, kalıplar halinde, belirli kural ve kanunlara bağlanmasıyla elde edilirler. Teknik, bir işi uygulamak ve hedeflenen sonuca ulaşmak için kullanılan yöntemler ve bunlara özgü davranış biçimleridir. Teknoloji, bilimsel bulgu ve gelişimlerin uygulanmaya yönelik kullanılmasıdır. Teknoloji bir bakıma bilimin ürünüdür. Fakat teknoloji de ürünleri ile bilimin gelişmesine ve yeni bulgulara erişilmesine yardımcı olur. Günümüzde bilim ve teknoloji alanlarında kendi öz yapısını oluşturamayan, etkin ve yeterli bir düzeye ulaşamayan ve çağın gereklerine uygun biçimde geliştiremeyen bir devletin milli gücü ancak benzerleriyle kıyaslanabilir. Fakat evrensel ölçüler bakımından onu gelişmemiş sınıfına sokar. Bu durumdaki devletler büyük alana, büyük nüfusa ve zengin doğal kaynaklara sahip olsalar ve hatta bu kaynakların ürünlerini ihraç edip zenginler arasına girseler de, asla güçlü devlet olamazlar (Bayat, 1986).

1.3. Gücün Boyutları

Güçle ilgilenen uluslararası ilişkiler teorisyenleri, gücün boyutlarına ilişkin çeşitli ayrımlar yapmışlardır. Örneğin, Chris Brown ve Kirsten Ainley'ye göre gücün üç boyutu vardır: Vasıf, ilişki ve yapı özelliği. Brown ve Ainley'ye göre güç, insanlar, gruplar ya da devletlerin sahip olduğu ve/veya ulaşabildiği, dünya üzerinde kullanması için bir vasıftır. Güç, insanların, grupların ve devletlerin diğerleri üzerine nüfuz uygulayarak hayatta istediklerini elde etme yeteneğini ifade eden bir ilişkidir. Gücün bir yapının özelliği olarak görüldüğü üçüncü boyut ise, diğer ikisinden farklı olarak uluslararası sistem üyelerine onlara ne tarz faaliyetlerde bulunacaklarını söyleme gücüdür (Erçandırılı, 2009; 32) .

Frankfurt Okulu olarak adlandırılan bilim adamları tarafından geliştirilen Eleştirel Kuram'a göre gücün üç boyutu vardı (1). Açıkça, bir diğer devletin davranışını istenen yönde etkilemek için uygulanan aktif "üzerinde güç", boyutlardan birisidir. (2) İkinci boyut, güçlü tarafın gündemleri belirlediği, göze açıkça çarpmadan uygulanan; daha edilgen ve fakat örgütleyici bir yönü olan "gizli (covert) güç"tür. Gizli güç, belli siyasal sınırlarını çizerek, bazı konuları gündem dışı bırakmak yolu ile uygulanır. (3) Üçüncü boyut, "yapısal güç"tür; maddi ve normatif yönleri ile belirli özendirme ve sınırlandırma sistemleri oluşturarak, tarafların ilişkilerini yapısal güç koşullandırır (Yılmaz, 2008; 33) .

Gücün birinci yönü, başkalarını, başlangıçtaki tercihlerinin aksine bir davranış biçimine yöneltebilmeye odaklanır. Belli bir oranda da olsa karşıdakinin seçme şansı varsa bu kez baskı unsuru öne çıkar. Birisi "ya paranı, ya canını" diyerek başınıza silah dayarsa, seçme şansınız vardır ama azdır ve başlangıçtaki tercihlerinizle uyumlu değildir (tabii eğer niyetiniz

intihar veya şehitlik değilse). Ekonomik tedbirler biraz daha karmaşıktır. Negatif yaptırımlar (ekonomik menfaatlerin geri çekilmesi) kesinlikle baskı unsuru olarak addedilir. Başlangıçta yapmak istemediğini maddi çıkar karşılığında yapmak, kişiye önceleri cazip gelebilir ama bu çıkarların sonlandırılması tehdidi negatif yaptırımdır. Toprak ağasının fukara tarım üreticisine, “ya şunu kabul edersin, ya da hiç” diyerek önerdiği sadaka misali para, köylüye az da olsa bir seçim şansı vermektedir. Ancak önemli olan, birinin, bir başkasını, başlangıçtaki beklentilerinin aksine zorlamakta oluşu ve her ikisinin de bu gücün farkında oluşudur (Nye, 2011; 9). Kısaca birinci boyutunda gücün, doğrudan aktörlerin sahip olduğu bir yetenek olduğunu ve kolaylıkla gözlemlenebilen somut uygulamalarla karşımıza çıktığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda gücü, sonuçlar üzerinde kontrol kapasitesi, ya da sonuçları belirleyebilme yeteneği olarak da tanımlayabiliriz. Birinci boyuttaki güç çalışmaları daha çok karar verme süreçleri, resmi kurumlar ve alınan kararların sonuçları üzerinde durur. Bu nedenle de gücü somutlaştıran en önemli unsur çok önemli kilit konularda karar verme süreçlerine katılımdır (Özdemir, 2008; 119).

Gücün ikinci yönü gündemin çerçevesini belirleme ve bu çerçeve içinde kalmak şartıyla gündemi yazma kapasitesidir. Bu yaklaşıma göre başkalarının neyin meşru veya yapılabilir olduğuna dair beklentilerini etkilerseniz, onların başlangıçtaki tercihlerini geçersiz kılabilir ve böylece onları itip kakmak zorunda kalmadan istediklerinizi kabul ettirebilirsiniz. Gündemin çerçevesini belirlemek, istenmeyen sorunların masaya gelmesine engel olma mantığına dayanır (Sherlock Holmes muhtemelen buna, “havlayamayan köpekler teorisi” derdi). Güçlü oyuncular daha zayıfların asla masaya davet edilmemesini sağlayabilir. Zayıf oyuncu masada kendine yer bulsa bile bütün kurallar masaya ilk oturan tarafından zaten belirlenmiş olabilir. Uluslararası para politikalarının bu yönde olduğu

söylenbilir, en azından 2008 krizine kadar. Bu tarihe kadar 8’li grup (G 8) olarak götürülen işler, G 20 olarak genişledi. Gücün bu ikinci yönünün etkisi altında olanlar, herhangi bir güçle karşı karşıya olduklarının farkında dahi olmayabilirler. O güç, gündemindeki eylemleri gerçekleştirmek için baskı uygulamaya başladığında gücün birinci yönü ortaya çıkmıştır. Hedeftekilerin, gündemin meşruiyetine inanması, gücün bu çehresini, “işbirliğinin gücü” biçimine dönüştürür ki bu biraz da yumuşak gücün temelini oluşturur; yani, gündemin çerçevesini belirleyerek, ikna ederek ve pozitif çekim yaratarak, işbirliği görüntüsü altında istediğini elde etme (Nye, 2011; 10). Kısaca İkinci boyutta, gündemin kontrol edilmesi ve belirlenmesi, tartışılacak sorun ve konuların kısıtlanması, bir tarafın çıkarlarına hizmet eden ya da ona avantaj sağlayacak ayrıcalıklardan yararlanma gibi eylemsiz ya da kolayca gözlemlenemeyen güç uygulamalarından söz edilebilir. Buna göre, gündem konularını belirli aktörler için güvenli olacak konularla sınırlandırarak da güç kullanılabilir. Bu yolla güce sahip olan aktörlerin tercihleri ve çıkarlarını olumsuz etkileyebilecek konular gündeme bile gelmemektedir (Bachrach/Baratz, 1962; 948).

Gücün üçüncü yönü taraflardan birinin, diğerinin temel inançlarını, algılarını ve tercihlerini oluşturmak veya şekillendirmek esasına dayanır. Değişime uğratılan taraf çoğu zaman böyle bir işlemde geçmekte olduğunun farkında olmadığı gibi, işlemde geçirenin böyle bir güce sahip olduğunun bilincinde değildir. Örnekleme gerekirse; delikanlı moda uygun yeni bir tişört satın alır. Amacı güzel komşu kızının dikkatini çekmektir. O delikanlı, aldığı tişörtün neden moda haline geldiğini, bunu sağlamak için ne tür pazarlama kampanyalarının yapıldığını, satışları arttırmak amacıyla yapılan karmaşık planların varlığını bilmez ama tercihleri görünmez bir takım oyuncular tarafından biçimlendirilmiştir.

Başkalarını, sizin tercihlerinizi benimseyip arzulama noktasına getirebilmişseniz, onların başlangıçtaki tercihlerini çiğnemek zorunda kalmazsınız. İşte gücün üçüncü yönü. Gücün ikinci ve üçüncü yönlerini azımsayıp bunları gücün birinci boyutu içindeki bir detay seviyesine indirgeyenler, yaşadığımız yüzyılda giderek önemini arttıran bu unsurların, amaçlanan hedeflere ulaşılmasına yönelik faydalarından yararlanamazlar (Nye, 2011; 11). Gücün üçüncü boyutu, sistemik ve sosyal uygulamalar yoluyla perde arkasında işleyen ve gözlemlenmesi çok daha zor uygulamaları kapsamaktadır. İki boyutlu yaklaşıma göre eğer taraflardan biri durumundan şikayet etmiyorsa burada isteyerek yapılan uygulamalar olduğu varsayılır. Yani taraflardan birinin diğerini bir davranışa yönlendirmesi, yani güç kullanması söz konusu değildir. Oysa üçüncü boyut, güç kullanımından söz edebilmek için tarafların şikayetlerinin gerekli olmadığını söyler. Sistem, şikayete yol açmadan da güç ilişkisi yaratabilir. Zaten gücün en etkin kullanımı şikayetlerle karşılaşmadan olur. Bir başka deyişle gücün bir ve ikinci boyutları direnişi onun ayrılmaz bir parçası olarak yorumlarken üçüncü boyut direnişsiz bir güç kullanımının olabileceğini kabul eder. Yani üçüncü boyutta sistemin ya da onun öngördüğü ilişki türlerinin bir bütün olarak aslında gücün kendisi olduğu sonucuna varılabilir. Sistem, gündemin ve tercihlerin şekillendiği, izlenen politikaların sonuçlarının ortaya çıktığı genel çerçeveyi ve sınırları belirlemektedir. Bu nedenle genel olarak güç kavramının, özünde aktöre ilişkin bir kavram olsa da her zaman doğrudan doğruya aktörlere iliştilmemiş olabileceği söylenebilir (Özdemir, 2008; 121) .

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİLERİ BAĞLAMINDA GÜÇ KAVRAMI

2.1. REALİZM VE GÜÇ

Uluslararası politikada realizm birçok yaklaşımı içinde barındıran ve tarihsel olarak kimi durumda birbirini açmlayan çeşitli düşünce geleneklerinden oluşur (Ateş, 2013; 62).

Uluslararası ilişkiler teorileri, gücün evrimi ve güç ilişkilerini anlamamıza önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Uluslararası politika alanındaki teorilerin en önemlisi olan ‘Realizme göre uluslararası ilişkilerin temelinde kendi ulusal çıkarlarını maksimize etmeye çalışan devletler arasındaki güç mücadelesi yatmaktadır (Yılmaz, 2008;27). Realizm, temel olarak uluslararası ilişkileri; aktörlerin devletlerden ibaret olduğu, devletlerin rasyonel davranarak çıkarlarını maksimize edecek politikalar izledikleri, bu ilişkilerin de güçler arasında bir hiyerarşik yapılanmanın söz konusu olduğu bir güç dengesi içinde gerçekleştiği varsayımına dayanmaktadır. Realist yaklaşıma göre, her biri mevcut statükoyu sürdürmek veya yıkmak arzusunda olan devletlerin güç kazanmak istemelerinden dolayı, zorunlu olarak güç dengesi denen bir durum ve buna uygun politikalar ortaya çıkmaktadır. Realizmde dünya sahnesinin ana aktörleri ulus-devletlerdir ve onların egemenliğine meydan okuyacak - belirli kolektif yollar dışında bir güç yoktur (Arı, 2013;99-101).

Realizm, düşünce tarihindeki etkili tüm teori gelenekleri gibi, verdiği cevapların gerçekçiliğinden ziyade sorduğu soruların gerçekliği ile önem kazanmış ve önemini muhafaza eden, uluslararası ilişkiler teorilerinin hakim geleneğini oluşturan teori geleneğidir. Realist teori geleneğinin

altyapısını oluşturan ve akademik cazib esini sürekli kılan, sorduğu soruların ve verdiği cevapların insanoğlunun bir politik yapılanma altında olmak üzere dünya siyasetinde her daima karşılaştığı veya karşılaşma ihtimalinin bulunduğu konulara dair olmasıdır. Realist teori geleneği, insanlık tarihi boyunca zaman ve mekan farkı olmaksızın gerçekleşen tüm politik, ekonomik, askeri ve sosyal dönüşümlere karşın, insanoğlunun mütemadiyen karşı karşıya kaldığı meseleleri ele almaktadır (Gözen,2014;159).

Devlet merkezli ve devleti uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak kabul eden Realist paradigma çıkış noktası olarak insanı ve onun kötü doğasını temel almaktadır. Devletleri de tıpkı insan gibi çıkarların maksimize etmeye çalışan ve diğer devletlerle anarşik bir ortamda çatışma halinde olan egemen birimler olarak tanımlamaktadırlar (Şöhret, 2012; 228).

Realist teori, modern Uluslararası İlişkiler düşününde, Birinci Dünya Savaşının ardından disiplinde egemen olan İdealist görüşün İkinci Dünya Savaşını çıkışını öngerelememesi/önleyemesi üzerine gelişen, birey ve devletlerin siyasi davranışlarının ve uluslararası politikanın anarşik yapısının nasıl düzenli bir yapıya dönüştürülebileceği tartışmasında ("Birinci Büyük Tartışma"), self-determinasyon, ortaklaşa güvenlik, demokratikleşme, ortak hukuk yapılarının oluşturulması ve bireyin rasyonelliğini vurgulayan liberal bakış açısının eleştirisi ve alternatifi olarak ortaya çıktı (Aydın, 2004; 34).

İkinci Dünya Savaşı öncesindeki bunalım ve savaş sırasındaki büyük yıkımın içinde özünü bulmuş olan realizm, temelde idealizm görüşünün karışıklığı ve Thuydides, Thomas Hobbes, Niccolo Machiavelli

gibi eski yazarların ve İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Edward Carr ve savaş sonrasında ise Hans Morgenthau'nun eserlerinin ışığında bir uluslararası ilişkiler teorisi haline gelmiştir. Güç dengesi, mücadele, çıkar, güç arayışı gibi temel savları, Soğuk Savaş boyunca uluslararası sistemde gelişen olayları açıklamada son derece başarılı olduğu için realizm, lider konumunu bu süreçte devam ettirmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, geleneksel teorilerin de gücünün azalacağı görüşlerinin aksine günümüzde yaşanan pek çok gelişme realizmin bugünün dünyasını da açıklamada ve yaşanılacak olayları saptamada yararlanılabilecek önemli bir teori olduğunu göstermektedir. Soğuk Savaş döneminde baskın bir teori olarak yer almış olan realizm günümüzde de Neo-Realizm ya da Hükümetlerarası (İntergovernmentalist) teori olarak varlığını sürdürmektedir (Şahin ve Şen, 2014; 30).

Realistler teorisyenler güce büyük bir önem vermektedir ve gücü çalışmalarının ve analizlerinin merkezine oturtmaktadırlar. Bunun temel nedeni yukarıdaki bölümlerde de bir kaç defa belirtildiği gibi uluslararası ilişkilerin anarşik bir ortamda, yani hukuk kurallarını koyarak bunları yaptırımlarla destekleyebilecek merkezi bir hükümet veya otoritenin olmadığı bir ortamda yürütülmesidir. Bu durum ise devleti kendi başının çaresine (self-help) bakmaya zorlamakta ve güvenlik konularında her devlet kendi önlemlerini almaktadır. Böylesi bir ortamda güvenliğin sağlamanın en garanti yolu güçlü olmaktadır (Özdemir, 2008; 114). Yani böyle bir ortamda, uluslararası sistemi şekillendiren en önemli unsurlar güvenlik ve ayakta kalma kaygısıdır. Her kesin kendi başının çaresine baktığı bir dünyada devletler, kendilerini savunma yeteneğine (güce) sahip değillerse ulusal bir felaketle karşılaşır (Heywood, 2014;262).

2.1.1. Klasik Realizm ve Güç

Uluslararası politika alanında özellikle 1940'dan 1970'lere kadarki çalışmaların ağırlık noktasını oluşturan klasik realist yaklaşımda güç kavramı ve bu bağlamda ulusal güç ve insan unsuru merkezi bir öneme sahip olmuştur (Arı, 2011;160).

Klasik realizm, uluslararası ilişkileri belirleyen en önemli etkenin insanın yapısı, yani doğası, niyetleri, kararlar ve davranışları olduğu kabulünden hareket ederek devletlerin dış politikasını ve devletlerin birbirleriyle ilişkilerini inceler. Klasik realist düşünürler, uluslararası ilişkilerin, insanın bireysel, toplumsal veya politik yaşamın dışında müstakil bir alan olarak görmedikleri için uluslararası ilişkilere dair bütüncül bir yaklaşıma sahiptirler. Bu nedenle, örneğin, ulusal politika ile uluslararası politikayı yalıtılmış ayrı alanlar olarak değil birbirlerini etkileyen alanlar olarak değerlendirirler ve ayrıca, uluslararası ilişkilerin ahlak boyutu hakkında açıklama ve tavsiyeler geliştirmişlerdir (Gözen, 2014;166).

Uluslararası ilişkilerde klasik yaklaşıma göre, uluslararası politika da bütün politikalar gibi bir güç ve iktidar mücadelesidir. Klasik yaklaşıma göre güç yoksa bir ülke veya bir devlet uluslararası politikaya aktif taraflardan biri olarak katılamaz. Dolayısıyla uluslararası politikada ilk amaç güç elde etmek olarak ortaya çıkmaktadır. Burada güç, insanların diğer insanların düşünce ve eylemlerini etkileme yetkisidir. Ulusal güç ise ülkenin diğer ülkeler üzerinde etkide bulunabileceği tüm kuvvet kaynakları olarak ortaya çıkar. Günlük hayatta güç-kuvvet şiddet kullanma ve ötesini kapsadığı gibi, ulusal alanda da demografik, askeri, siyasi, ekonomik,

teknolojik, kültürel, psikolojik vb. tüm kaynakları kapsamaktadır (Morgenthau, 2008;30-31, 81).

Klasik realist yaklaşıma göre, uluslararası alan iç politikadan farklıdır. Toplum içinde güç ve iktidar elde etmek için öldürmek suç sayılıyor iken uluslararası alanda güç kullanma ve öldürmeyi içeren savaş tüm toplumlarca meşru sayılmaktadır. Dolayısıyla iç politikadan farklı, üst bir otorite ve kuralın olmadığı devletin egemen olduğu bir alan söz konusudur. Kısacası ülkeler, komşusu tarafından yıkılmamak için hazırlıklı olmalıdır. Bu anlamda klasik realistlere göre uluslararası politika bir güç mücadelesidir. Ülkeler güç için mücadele eder. Güçünü artırmaya çalışır. Çıkarları için diğerleriyle işbirliği ve ittifaka girer. İşbirliği gibi diplomasi de gücün artırılmasının bir aracı işlevini görürüz (Yılmaz, 2013; 141) .

Klasik realizm, politika bağlamında güç kavramını caydırıcılık yeteneği olarak yorumlamaktadır. Güvenlik ve gücün eşanlamalı olarak kullanılması ve gücün askeri güce daha fazla vurgu yapılarak bir amaç olarak ifade edilmesinin nedeni de budur. Yani objektif bir ulusal çıkar kavramının güç yoluyla tanımlanmasının ardında da yine gücün özde caydırıcılığa dayandığı varsayımı yatar. Çünkü en somut ve objektif olarak tanımlanabilecek ulusal çıkar tanımı, saldırıların caydırılmasıyla ifade edilebilir (Özdemir, 2008; 127) .

E. Carr ve R. Niebuhr gibi bir çok klasik realist düşünür gücün uluslararası ilişkiler anlamındaki önemini vurgulamışlarsa da, klasik realist düşünürler arasında yalnız H.Morgenthau gücün doğası, kullanımları ve sınırları üzerinde geniş ve sistematik şekilde durmuştur ve klasik realizmin gücle ilgili ortaya koyduğu düşünceler büyük bir kısmını Morgenthau'nın fikirleri esasında formallaşmıştır. Morgenthau güçten bahsettiğimizde

insanın diğer insanların akılları ve eylemleri üzerindeki kontrolünü kastettiğimizi söyler. Morgenthau'a göre, bu kontrol ilişkisini siyasal kılan, bunun kamusal otorite sahiplerinin arasında ya da bunlarla halk arasında gerçekleşmesidir (Eralp, 2014; 55) .

Morgenthau'ya göre uluslararası politika da bütün politikalar gibi bir güç ve iktidar mücadelesidir. Uluslararası alanda geçerli olan tek gerçek, güç unsurudur. Güçlü olan üstün duruma geçer ve sözünü geçirir. Bireyler ve devlet adamları güç sahibi olmak ister. Ancak bu amaçlarını dinsel, toplumsal, felsefi, ekonomik idealler şeklinde tanımlarlar (Yılmaz, 2013; 140-141) .

Morgenthau'a göre güç elde etmek için rekabet halinde olan egemen devletlerin yer aldığı bir dünyada bütün devletlerin dış poltikaları, en azından devletin varlığını devam ettirmek için bir parça güce dayanmak zorundadır. Çünkü her devlet diğer devletler karşısında, fiziki,siyasi ve kültürel kimliğini korumak zorundadır. Bununla beraber, bir devletin herhangi bir alandaki dış politikasını belirlemede güç ve çıkar kavramlarının etkisi siyasal ve kültürel içeriğe bağlıdır, yani siyasal ve kültürel çevre tarafından belirlenirler. Dolayısıyla çıkar ve gücün içeriği ve kullanılma şekli de siyasal ve kültürel ortama göre farklılıklar gösterebilir. Bu yüzden devletlerin dış poltikaları birbirinden farklılık göstermektedir (Arı, 2011; 157).

Diğer klasik realist düşünürler gibi Morgenthau da gücü tanımlarken caydırıcılığı öne çıkarmaktadır. Yani Morgenthau gücü, diğerlerinin düşünce ve hareketleri üzerindeki kontrol olarak tanımladığı için buna göre devletlerin arzuladığı en temel sonuç güvenlik, yani diğer aktörlerin politikalarını değişmeye zorlayarak saldırganlıkların caydırılmasıdır. Buna

göre güç, mevcut durumu ya korumaya (statüko), ya değiştirmeye yönelik emperyalist politikalar için ya da prestij amacıyla kullanılır (Özdemir , 2008; 128) .

Böylelikle Morgenthau'ya göre, güç politikanın temel amacını ve herhangi bir siyasal davranışın temel güdüsünü oluştururken bir başka yerde güç kavramının bir ilişki biçimi veya amacı gerçekleştirmek için bir araç olduğunu ifade edebilmektedir (Arı, 2011; 193).

Klasik Realistler başlangıçta güç kavramını, askeri güç unsurları tarafından yöneltilecek psikolojik ve maddi vasıtalar yardımıyla politik amaçların tahakkukunu sağlayan bir amaç olarak algılamışlardır. Morgenthau, önceki realistlerin aksine gücü, bir amaç olmanın ötesinde ulusal çıkarların sağlanması için bir vasıta olarak tanımlamış ve milli güç unsurları ile milli politika uygulayabilme kapasitesi arasındaki ilişkiyi irdelerek kavrama derinlik kazandırmıştır. Morgenthau'nun incelemelerinin diğer katkıları ise; güç bileşenlerinin maddi unsurlarla beraber, liderliğe ilişkin veya psikolojik vb. soyut unsurlardan oluştuğunu ve gücün, hasım devletlerin/devletin; konumuna, kuvvetine, tehdit algılamalarına ve şartlara göre değişken ve bağıl olduğunu ortaya koymasıdır. Ayrıca Klasik Realistler, bugün de bütün kuramlar tarafından kabul gören, güç vasıtasıyla; cezalandırılmaktan kaçınma, çıkar sağlama beklentisi ve saygı, sevgi gibi ikna edici güdülerin yaratılabildiği tespitini yapmışlardır (Morgenthau, 2008; 59).

Güç kavramının, uluslararası ilişkilerde birincil amaç olarak tanımlanması ve başat devletlerin daima güç peşinde koşmaları, başlıca beş kabulden kaynaklanmaktadır. Bunlar: 1) Uluslararası sistemin anarşik yapısı 2) Başat güçlerin birbirlerini ortadan kaldırmaya yönelik olarak

devamlı surette ve yeterli askeri kapasiteye sahip olmaları 3) Devletlerin diğer devletlerin kendilerine yönelik niyetlerinden hiçbir zaman emin olmamaları 4) Devletin bekasının her devletin birinci amacı olması 5) Akılcı davranan aktörler olan devletlerin, ulusal stratejilerini diğer devletlerin stratejilerini karşılayacak şekilde kurgulamalarıdır (Mearsheimer, 2008; 61-62).

Realistler uluslararası sistemde gücün nasıl dağıldığının bir analizini de yapmışlardır. Bu amaçla geliştirilen en önemli Realist varsayım “güç dengesi” varsayımdır. Klasik Realistlere göre devletler, statükoyu devam ettirme ve koruma güdüsüne sahiptirler ve güç dengesi bunu sağlamanın en temel yoludur. Güç dengesi, uluslararası sistemde sadece bir devletin baskın olmasını önlemeye yarayan bir mekanizmadır. Güç dengesi bazen kendiliğinden, bazen de devletlerin bilinçli olarak yürüttükleri bir stratejinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Devletler, diğer devletler tarafından kendilerine yöneltilen tehditleri önlemek ve böylece hayatta kalabilmek için diğer devletlerin gücünü dengelemeye çalışırlar. Güç dengesi daha çok askeri güç açısından ölçülür ve askeri ittifaklar güç dengesini kurmanın ve devam ettirmenin en önemli araçlarıdır. Realistlere göre, güç dengesi barışçıl bir uluslararası sistemin en önemli garantilerinden birisidir (Çakmak, 2014; 119).

2.1.2. Neo-Realizm ve Güç

Her ne kadar 1960 ve 1970'ler Uluslararası İlişkiler disiplinde çok çeşitli açıklama ve teorileşme çabalarına tanık olduysa da bunlar arasında bir anlayış birliğine ulaşmak mümkün olmamış, özellikle uluslararası sistemin doğası hakkında yaygın bir anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. Dönemin egemen yaklaşımı klasik realizm hemen her yönüyle eleştiriye tabii tutulmuş, özellikle devlet-dışı aktörlerin uluslararası ilişkilerdeki artan önemini; devletin iç ve dış siyaseti arasındaki farazi ayrımın giderek ortadan kalkmasını; sömürgecilik karşıtı mücadele sonucunda özellikle Üçüncü Dünya'da sayıları hızla artan egemen devletlerin çeşitli yönleriyle geleneksel ulus-devletten farklılaşmaya başladıklarını; askeri-stratejik konuların yanı sıra özellikle ekonominin uluslararası ilişkilerde belirleyici hale geldiğini; ve Vietnam Savaşı'nın açıkça ortaya koyduğu gibi askeri gücün her zaman sonucu belirleyen unsur olmadığını görememekle suçlamışlardır (Aydın, 2004; 47-48) .

Klasik Realist Kuramın, devlet davranışlarını insan doğasından gelen özelliklere bağlayan ve salt devlet merkezli yapısının, uluslararası sistemin ortama olan etki ve katkılarını açıklayamamasından kaynaklanan sınırlılıkları, 1960'lı yıllardan itibaren uluslararası ortamın ihtiyaçlarını karşılamak üzere birbiri ardına ortaya çıkan kuramların eleştirilerine maruz kalmasına neden olmuştur. Realist paradigma, 1960'lı yıllarda başlayan toplum bilimlerinin ve özellikle uluslararası ilişkilerin fizik ve matematik yöntemleri ile çalışılmasını savunan davranışsalcı saldırılar karşısında neo-realizm olarak yeniden formüle edilmiştir. Doğa bilimlerin paradigmalarından yola çıkarak toplum bilimlerini ve özellikle uluslararası ilişkilerin analiz edilebileceğini savunan davranışsalcılar, sınırları açıkça

belirlenmiş varsayımları kullanmakta ve bunları olgularla sınanması üzerinde durmaktaydı (Arı, 2013; 99).

Neo-Realizm bir teori olarak oluşması ve ortaya çıkması Kenneth N. Waltz adıyla bağlı olsada Neo-Realist bir perspektif ile ilgili kapsamlı akademik çalışmalar ortaya koymuş bir çok sosyal bilimci mevcuttur. Bu isimlerin önde gelenleri arasında Hedley Bull, Robert Gilpin, Robert Kehohane, Stephen Krasner, Joseph M. Gierce ve Christoper Layne sayılabilir (Gözen, 2014; 172) .

Neo-realist yaklaşım, klasik realizmden farklı olarak, bilim felsefesinin ilkelerini esas almış, tarihselci bakış açısı yerine yapısalcı bir yaklaşımı benimsemiş, bireysel kabullerden sıyrılarak uluslararası yapı ve sistem üzerine ağırlık vermiştir. Neo-realist kuramın getirdiği temel değişiklik sistem düzeyinde olmuştur. Yapısal realizm olarak da adlandırılan neo-realizme göre politik yapı; uluslararası düzenin ilkeleri (anarşik yapı), değişim ilkeleri ve kapasite dağılımı olmak üzere üç unsurdan oluşmaktadır. Kuram incelemelerinde, uluslararası politikayı kabaca devletler arası bir etkileşim süreci olarak görmekten ziyade bu etkileşimin yapısal nedenleri ile devletlerin kendilerine özgü durumlarını kapsayan birim düzeyindeki nedenleri esas almıştır. Savaşlar; klasik realizme göre insan doğasından, neo-realizme göre ise uluslararası sistemin anarşik yapısından kaynaklanmaktadır (Arı, 2011; 194).

Neo-realizm, uluslararası ortamın, tek tek devletlerin davranışlarından değil sistemin unsurları arasındaki ilişkilerden oluştuğunu ortaya koymuştur. Korku, kıskançlık, şüphe, güvensizlik gibi duyguların insan doğasından değil, uluslararası sistemin anarşik yapısından kaynaklandığını ileri süren Neo-realistler, klasik realizmin felsefesini

değiştirmemişlerdir. Buna göre halklar birbirlerine iyi niyetli davranmalarına bile çatışma kaçınılmaz olarak ortaya çıkacaktır, çünkü uluslararası ortamın anarşik yapısında, savaşı durduracak bir düzenek yoktur. Uluslararası ortamın anarşik mantığı, “kendisine güvenme (self-help)” ve “güç politikası” kavramlarının, dünya politikasının gerekli özellikleri olmalarını sağlamıştır. Özetle, klasik realizmin, “güç politikası”nı esas alan inceleme yöntemi, neo-realizmin, devletlerin “bekası ve kendisine güvenme” düşüncesini merkeze oturtan ve gücü bir araç olarak kabul eden yaklaşımıyla geliştirilmiş ve zenginleştirilmiştir (Waltz, 2008; 94) .

Neo-realizmin başlangıç dönemine karşılık gelen 1960’lı yıllarda, askeri ve ekonomik güç gibi doğrudan güç unsurlarının kullanımı esas alınmakla birlikte, güç kavramı artık giderek daha fazla bir şekilde, sistemi yönlendirme yetisi olarak görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde karşı tarafın güç vasıtalarının kullanımını engelleyen veya sınırlayan bir gündem yaratılması, gücün kullanımının başlıca verileri arasına girmiştir. 1970’li yıllarda, Neo-Realist kuramcılar, geleneksel çizgilerinden liberalist kuramın öne çıkardığı, dolaylı güç unsurlarının kullanıldığı modele yaklaşmışlardır. Bu yıllarda neo-realistler, toplumbilimci Stewen Luck’un gücü, “bilek bükme veya gündemi belirlemenin ötesinde, karşı tarafı isteklerimiz doğrultusunda etkileyebilme yeteneği” olarak yaptığı tanımdan hareketle, uygulamada “havuç ve sopa” yöntemi olarak tanımlanan güç algısına doğru kaymışlardır. Neo-realist kuram, dünya sistemi hakkında bir perspektif vermekle beraber bu yapı, kuvvet politikası tabanlı değerler dizini ile kısıtlı kalmıştır. Kuramın temel çelişkileri, güç kavramını bütün yönleriyle tanımlamasına engel olmuştur (Varlık ve Demir, 2013; 9) .

Waltz'a göre uluslararası sistemde güç, ne kaynaklar, ne aktörler ve ne de olaylar üzerinde kontroldür, çünkü uluslararası sistem kontrolü neredeyse imkansız hale getirir. Belli bir konuda bir aktör, diğeri üzerinde kontrol sahibi olabilir ama başka bir konuda bu kontrol ilişkisi tam tersi olabilir. Yani kontrol ve başkalarının davranışlarını değiştirebilme anlamında güç aslında konudan konuya ve bağlama göre değişen bir kavramdır. Waltz gücü tanımlarken aktör kapasitesinden ve diğerk aktörlerin davranışlarını değiştirebilme yeteneğinden daha çok uluslararası sisteme vurgu yapmaktadır. Buna göre güç, sistemik kısıtlamalar çerçevesinde sahip olunan hareket alanı ve başkalarının yetenekleri karşısında özerklik olarak tanımlanmaktadır. Yani bir devlet uluslararası sistemin kısıtlayıcı ve hareket alanını daraltıcı etki ve yapılarından ne kadar az etkilenirse o kadar güçlü demektir. Bu bağlamda hareket serbestisini sağlayan unsur, aktörün (devlet) sahip olduğu niteliklerden daha çok sistemin yapısıdır (Özdemir, 2008; 128-129) .

Klasik Realistler, gücü devletlerin ulaşmak istedikleri nihai amaç olarak görürken, Neo-realistler gücü, devletlerin hayatta kalmak (survival) için ihtiyaç duydukları bir araç olarak tanımlamaktadırlar. Waltz'a göre devletler, varlıklarını devam ettirmek amacı taşıyan rasyonel aktörlerdir. Bu amaca ulaşabilmek için devletler ya kendi kapasitelerini (askeri, ekonomik) kullanacaklar ya da sistemdeki diğerk aktörlerle birleşerek güçlerini arttıracaklardır (balanca of power). Waltz' göre güç dengesinin oluşabilmesi için iki koşul gerekmektedir: sistem anarşik olmalı ve devletlerin amacı hayatta kalmak olmalı. Waltz güç dengesinin süreklilik gösterdiğini ve denge bozulduğunda yeniden kurularak devam ettiğini savunmaktadır (Çakmak, 2014; 125).

Klasik realizm de olduğu gibi neorealizmde de güç ununsuru ana unsur olarak kabul edilmektedir. Fakat klasik realistler güce uluslararası politika ve dış politikanın başlı başına bir amacı olarak görmekteyken, neorealistler gücü devletin temel amacı olan hayatta kalma, varlığını sürdürme ve güvenliği sağlama amacını gerçekleştirmeye yönelik bir araç olarak değerlendirmektedirler (Arı, 2013; 144).

Neorealizmin güçle ilgili ortaya koyduğu düşünceler genel olarak Neorealizmin önemli temsilcilerinden olan K. Waltz'ın düşünceleri esasında formalaşmıştır. Waltz'a göre uluslararası sistemde güç, ne kaynaklar, ne aktörler ve ne de olaylar üzerinde kontroldür, çünkü uluslararası sistem kontrolü neredeyse imkansız hale getirir. Belli bir konuda bir aktör, diğeri üzerinde kontrol sahibi olabilir ama başka bir konuda bu kontrol ilişkisi tam tersi olabilir. Yani kontrol ve başkalarının davranışlarını değiştirebilme anlamında güç aslında konudan konuya ve bağlama göre değişen bir kavramdır. Waltz gücü tanımlarken aktör kapasitesinden ve diğer aktörlerin davranışlarını değiştirebilme yeteneğinden daha çok uluslararası sisteme vurgu yapmaktadır. Buna göre güç, sistemik kısıtlamalar çerçevesinde sahip olunan hareket alanı ve başkalarının yetenekleri karşısında özerklik olarak tanımlanmaktadır. Yani bir devlet uluslararası sistemin kısıtlayıcı ve hareket alanını daraltıcı etki ve yapılarından ne kadar az etkilenirse o kadar güçlü demektir. Bu bağlamda hareket serbestisini sağlayan unsur, aktörün (devlet) sahip olduğu niteliklerden daha çok sistemin yapısıdır (Özdemir, 2008; 129-130).

Waltz'a göre devletler, varlıklarını devam ettirmek amacı taşıyan rasyonel aktörlerdir. Bu amaca ulaşabilmek için devletler ya kendi kapasitelerini (askeri, ekonomik) kullanacaklar ya da sistemdeki diğer aktörlerle birleşerek güçlerini arttıracaklardır (balanca of power). Waltz'a

göre güç dengesinin oluşabilmesi için iki koşul gerekmektedir: sistem anarşik olmalı ve devletlerin amacı hayatta kalmak olmalı. Waltz güç dengesinin süreklilik gösterdiğini ve denge bozulduğunda yeniden kurularak devam ettiğini savunmaktadır (Çakmak, 2014; 124-125).

Neorealizme göre güç, sadece devletleri değerlendirme noktasında temel referans olduğu için değil, aynı zamanda uluslararası sistemde güç kapasitelerinin nasıl dağıldığı konusunda söz konusu sisteme karakteristik özelliğini verdiği için de önemlidir. Özellikle K.Waltz'a göre, uluslararası sistemde gücün kritik önemi onun dağılımı ve bu dağılımın sisteme karakteristik özelliğini vermesi noktasında devreye girer. Güç tek bir devlete temerküz etmişse tek kutuplu sistemden, iki devlet arasında paylaşılmaşa iki kutuplu sistemden, ikiden fazla devlette güç temerküzü olmuşsa çok kutuplu sistemden bahsedilebilir (Kardaş ve Balçı, 2014; 88) .

Waltz'a göre ister iki kutuplu olsun isterse çok kutuplu olsun her ikisinde de güç dengesi sistemin ana özelliğidir. Bununla beraber, iki kutupluluk, çok kutupluluğa göre daha istikrarlıdır. İki kutuplu yapıda merkezi güçler arasında savaş çıkma olasılığı daha azdır ve bu nedenle de daha istikrarlı bir görünüme sahiptir; çok kutuplu yapılarda ise sürekli değişen askeri ittifaklar ve kapasite değişimlerinde meydana gelen farklılaşmalar yapının istikrarını tehdit eden unsurlardır ve bundan dolayı daha istikrarsız bir nitelik göstermektedir (Arı, 2011; 158) .

Neo-Realist kuram, güç kavramının dolaylı vasıtalarını açıklamakta başarısız olmuştur. Bu nedenle, sorunların doğrudan kuvvet kullanılmadan çözümlenmesini sağlayan, ekonomik, psikolojik, değer yaratan ve kurumsal yapı tesis eden imkanların geliştirilmesi mümkün olamamıştır. Neo-realistler, gücün uluslararası ortamda nasıl parçalandığını tahlil

edemediklerinden devletler dışındaki aktörlerin önemini kavrayamamışlardır. Neo realizm, güç ilişkilerinde bir tarafın mutlak surette kaybedeceğini (sıfır toplamlı) varsaydığından bunu sağlayan “yapıyı” önemsemiş, karşılıklı bağımlılık ve etkileşim gibi “işleyiş” kurumlarının önemini kavrayamamıştır (Varlık ve Demir, 2013; 9-10).

Klasik ve neo-realist görüşler arasındaki temel fark gücün tanımlaması ve niteliği üzerinde yoğunlaşmıştır. Realist görüş gücün bir ülkenin sahip olduğu askeri kapasite ile ifade ederken, neo-realist yaklaşım ise askeri güçle beraber diğer ekonomik, politik, teknolojik, sosyal ve benzeri kapasitelerin de ifade etmektedir. Klasik realistler gücü genellikle bir amaç olarak tanımlarken, neo-realistler ise gücü güvenliği sağlamada bir araç olarak görmektedirler. Neo-realistlerin güce yönelik temel algısı, onun devletlerin güvenliğini sağlama da bir araç olmasıdır. Neo-realistlerin, eski kurama getirdiği en temel katkı; klasik teoriye davranışsalıcılar tarafından yöneltilen teorik yetersizlik iddialarına karşı, ona sağladıkları bilimsel tutarlılıktır. Diğer yandan neo-realistler, uluslararası ilişkilerde olguların analizinde, realistlerin aksine, sonuçlardan ziyade sebeplerle ilgilenmektedir. Bu iki yaklaşım arasındaki diğer önemli bir fark ise kullanılan yöntemlerle ilgilidir. Realistler analizlerinde tümevarımcı, neo-realistler ise tümenden gelimci bir yöntemi kullanmaktadır (Arı, 201; 191).

2.2. LIBERALİZM VE GÜÇ

Uluslararası ilişkilerde Liberal yaklaşım, kökleri 18. ve 19. yüzyıllara kadar giden bir geleneğin ürünüdür. Bir ideoloji olarak da, özellikle İngiltere ve ABD'de siyasal ve ekonomik düşünce tarihinde etkili olmuştur. Liberal düşünce, 1688 ile 1789 yıllarını kapsayan ve batılı düşünce tarzı için Aydınlanma Çağı olarak tanımlanan düşünürlerinin temel felsefesini oluşturmuş ve John Locke, David Hume, Adam Smith, Montesquieu, Voltaire, ve Immanuel Kant'ın çalışmalarını derinden etkilemiştir. Liberalizm, günümüz Uluslararası İlişkiler disiplinde İdealizm, karşılıklı bağımlılık, uluslararasılık, liberal uluslararasılık, liberal barış teorisi, neo-liberal kurumsalcılık ve dünya toplumu yaklaşımları gibi pek çok teorinin çıkış noktasını oluşturmuştur. Günümüz liberal teorileri arasında bazı farklılıkların bulunmasına rağmen, hepsi Liberalizmin temel varsayımlarını kabul ederek ortaya çıkmıştır (Çakmak, 2014; 130).

Liberalizm, belli amaç ve idealleri olan bir siyasal düşünce geleneğini temsil etmektedir. Liberalizm, İngilizce kökenli “liberty” kelimesinden türetilmiştir. Bu kelime İngilizce’de “özgürlük”, “hürriyet” ve “serbestlik” anlamlarına gelmektedir. Burdan hareketle liberalizmi, “özgürlüğü savunan bir düşünce” olarak tanımlayabiliriz. Her ne kadar, özgürlük liberalizmin temeli ise de, yukarıdaki tanım bugün için liberalizmi açıklamakta yeterli değildir. Liberalizmin doğuşundan günümüze kadarki gelişimini esas alarak daha kapsamlı bir tanım yapmak mümkündür. Liberalizm, bireyciliğe dayalı, rasyonel bireylerin siyasal ve ekonomik alandaki hak ve özgürlüklerini güvence altına alan, piyasa ekonomisinin doğal işleyişini bırakılarak, devletin ekonomiye müdahalelerinin en az düzeye indirilmesini savunan bir doktrindir. Bu tanım çerçevesinde liberalizmin temel ilkelerini şu şekilde özetleyebiliriz. Bireycilik, Eşitlik,

Rasyonalite ve Ekonomik İnsan, Özgürlük, Laissez Faire ve Doğal Düzen, Özel Mülkiyet, Piyasa Ekonomisi, Sınırlı ve Sorumlu Devlet (Atakan, 1995; 3-4) .

Liberalizmin kökeni İlk Çağ'dan Eski Yunan siyasi ve iktisadi düşüncesinde bulmak mümkündür. Örneğin., İ.Ö. 5. Yüzyılda sofistlerin (Protagoras, Gorginas, Antiphon, Kallikles ve diğerleri) düşünce sistemlerinde liberal düşüncenin izlerini görebilmekteyiz. Fakat, Liberalizm konusunda düşünceler esasen Yakın Çağ'da geliştirilmiştir. XVII yüzyılın ikinci yarısında ve XVIII yüzyılın ilk yarısında bazı düşünürler liberalizmin doğuşuna zemin hazırlayarak fikirleri geliştirmişlerdir. Liberalizm, bir doktrin olarak özellikle İngiltere'de doğduktan sonra Fransa, Almanya ve ABD'de XVIII ve XIX yüzyıl siyasal ve ekonomik düşünce tarihinde etkili olmuştur. Aslında liberalizm aydınlama çağının filozoflarının temel felsefelerini oluşturmuştur. Bilindiği gibi aydınlama çağı dendiğinde 1688 ile 1789 yılları arasını kapsayan dönem akla gelmektedir. İngiltere'den Locke, İskoçya'dan David Hume ve Adam Smith, Fransa'dan Montesquieu, Voltaire ve Almanya'dan Kant bu döneme damgasını vuran bilim adamları arasında yer almaktadırlar. Aydınlanma yoluyla insanın özgürlüğüne kavuşacağı insan karakteri hakkındaki bir görüşe sahip olmayı gerektirmekteydi ki bu dönem filozoflarının ortak özelliği insan karakterinin doğuştan olumlu olduğunu veya eğitilebileceğine inanmalarıdır. Politik alanda gelişen özgürlük anlayışı kısa sürede ekonomik alanda da etkisini gösterdi (Arı, 2011; 342).

Böylelikle Liberalizm, Avrupa Aydınlanmasından neşet eden en kalıcı ve etkili felsefi gelenektir. Bilimsel rasyonalizmin, özgürlüğün ve insanoğlunun kaçınılmaz ilerlemesinin savunuculuğunu yapan bir yaklaşımdır. İnsan haklarına, anayasalcılığa, demokrasiye ve devletin

güçlerinin sınırlandırılmasına vurgu yapan bir kamu yönetimi görüşüdür. Aynı zamanda, piyasa kapitalizminin en etkin biçimde kıt kaynakları toplum içerisinde taksim ederek herkesin refahını en iyi şekilde yükselttiğini savunan bir iktisat teorisidir. Çok eski köklere sahip olmasına rağmen, liberalizmin aktüel etkisi günümüz uluslararası siyasetinin iki büyük eğiliminin Soğuk Savaş'ın ardından demokrasinin yayılması ve dünya ekonomisinin küreselleşmesi arasındaki güç olmasıyla ölçülebilir. Savunduğu değer ve ilkeler evrensel olma iddiası içinde kabul görmektedir (Burchill ve diğerleri, 2014; 85).

Liberalizmin uluslararası ilişkiler teorisi olarak, kabul görmesi, I. Dünya Savaşı sonrası barışı korumaya yönelik girişimlerin sonucunda gerçekleşmiştir. Özellikle liberalizmin hümanist anlayışı, liberal uluslararası ilişkileri kuramına yol gösterici olmuş ve güç kullanımdan ziyade uluslararası işbirliği ve çatışmaları önleme bu kuramın esasını oluşturmuştur (Ateş, 2013; 76).

Liberalizmin şekillenmesinde Locke, Bentham, Mill, Kant, Adam Smith, David Hume ve Voltaire gibi aydınlanma çağı düşünürlerinin etkisi olmuştur. Bu düşünürlerin insan doğasının iyi olduğu varsayımı liberalizmin temel ilkesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda uluslararası ilişkilerde, barışa ya da uluslararası ahengin egemen olduğu bir ortama ulaşmak insan doğasının aslında iyi olmasından dolayı mümkündür. İnsan doğasının iyi, karşılıklı yardıma ve işbirliğine yatkın olduğu halde kötü davranış göstermelerinin nedeni kötü kurumsal yapısal düzenlemelerdir. Bir başka ifadeyle, liberallere göre savaşların bir nedeni devletlerin mutlakıyetçi ve otoriter biçimlerde örgütlenmeleridir. Devlet mutlakıyetçiliğinin zayıflatılmasıyla savaşlar önlenebilecektir. Ancak liberalizm savaşları tamamen ortadan kaldırmaya yönelik varsayımlar

ortaya koymamaktadır. Nitekim Doyle'a göre de liberalizmin doğasında barışseverlik yoktur. Ne sürekli devlet mekanizmalarının serbestliğini kontrol eder ne de amaçlarında sadece barışçıldır. Ayrıca, liberalizm ile ilgili olan demokratik barış teorisinde dahi liberal demokrasiler de –ABD örneğinde olduğu gibi- savaşı bir politika aracı olarak kullanıp saldırgan ve militarist olabilirler. Çünkü onlar kalıcı barış için demokratik olmayan ülkelerle savaşmayı göze alabilirler (Eralp, 2003; 62).

Liberal yaklaşım barış ve düzeni ağırlıklı olarak işbirliği ve uzlaşma ile sağlama girişimi olarak ortaya çıkmıştır. Uygulamada siyasi süreç, değer, vaat, ödül, tehdit, ceza ve ittifaklarla ekonomik kültürel ve siyasi birlikleri de içerir şekilde ortaya çıkmaktadır. Liberaller siyasette güç yerine rızayı esas alırken, araç olarak da sopa yerine havucu tercih eder. Liberaller insan doğasını iyi olarak görür. Toplumu ve devleti blok bir yapı görmek yerine çoğal bir yapı olarak görürler. Ekonomik ve kültürel, ideolojik-dini alt alanları tanırlar (Yılmaz, 2012;150) .

Liberaller savaşı uluslararası ilişkilerin doğal bir gereği olarak gören realistlere karşıdır. Liberaller için askeri güç kullanımı önemlidir; ancak realistler kadar ön planda değildir. Liberaller, uluslararası ilişkilerin aktörleri arasında ulus-devletin yanında, çokuluslu şirketler ve ulusaşan aktörleri de aktör listesine dahil etmektedir. Bu kapsamda, ulus-devlet; ulusal çıkar peşinde koşan kendi içerisinde bir bütün veya birleşmiş bir aktör değil, ona yön veren kendi çıkarları peşindeki bürokratik organizasyonların toplamıdır. Liberallere göre uluslararası ilişkiler sadece güç dengesine değil; karşılıklı etkileşim içerisindeki uluslararası düzeydeki yönetim düzenlemeleri, uzlaşmış hukuk kuralları, kabul edilmiş normlar, uluslararası rejimler ve kurumsal kurallar içerisinde yürütülmektedir (Yılmaz, 2008; 29).

2.2.1. Klasik Liberalizm ve Güç

Adam Smith'in kurguladığı “serbest ticaret” klasik liberalizmin ana çerçevesini oluşturmaktadır. Klasiklerin temel argümanı milletler arasındaki ilişkilerin serbest ticaret mantığı üzerine kurgulanmasıdır. “Karşılaştırmalı üstünlük” ilkesine dayanan bu kurguda, milletlerin ucuza ürettikleri ürünleri ihraç etmeleri, pahalıya ürettikleri maddeleri ise üretmekten vazgeçip ithal etmeleri önerilir. Serbest ticaretin uygulandığı bir ortamda böylece milletler zenginliklerini artırma imkanına kavuşur. Gelişen ekonomik ilişkiler ise devletler arasındaki savaş ihtimalini azaltır. Klasik liberalizmin dayandığı önemli varsayımlardan biri de insanın rasyonelliğidir. Aydınlanmış birey kendisi hakkında en iyi kararları verme yeteneğine sahiptir. Klasik liberalizm aydınlanmacı geleneğe dayanır. Klasik liberaller insan tabiatına ilişkin olarak idealistlerle aynı varsayımı paylaşırlar; insan tabiatı çatışmadan çok işbirliğine yatkındır. Bu işbirliği ortamının geliştirilebilmesi için çevresel şartların buna uygun hale getirilmesi gerekmektedir (Ateş, 2013;76).

Klasik Liberalist öğretisi, anarşik yapısına karşın uluslararası ortamın; değerler, karşılıklı çıkarlar ve yaptırımlar tarafından düzenleneceği, “Toplumsal Mutabakat” ve “Görünmez El” kuramlarının temelinde yatan öğelerin bu ortamı şiddet ve kargaşadan (kaos) kurtaracağı varsayımına dayanmaktaydı. Kurama göre kuvvet kullanılmasını önleyecek uluslararası kuruluşların, hukuk kurallarının ve rejimlerin tesis edilmesi halinde, kuvvete başvurma nedenleri de ortadan kalkacaktır. Buna göre devletler, birbirlerine yönelik taleplerini güce başvurulmadan, barışçı yöntemlerle gerçekleştirmeyi kuvvet kullanmaya tercih edeceklerdir (Arı, 2011; 354).

Klasik liberal düşünürler gücün (özellikle askeri güç bağlamında) ne olduğunu anlama çabası içerisinde bulunmaktan ziyade güç arayışının maliyetleri ile ilgilenirler. Klasik liberal düşünürler tarafından yapılmış net bir güç tanımlaması yoktur. Ancak bu, liberal düşünürlerin güç ile hiç ilgilenmedikleri anlamına gelmez. Liberaller, gücün zorlama unsuruna vurgu yapmazlar ancak gücün uluslararası davranışın merkezinde olduğunu kabul eder. Bachrach ve Baratz'a göre, her insancıl kurumda düzenli bir güç sistemi vardır. Eğer liberal araştırmacılar arasında güç konuşulmamış olsaydı hiçbir şekilde onlar uluslararası ilişkilerin merkez teorilerinden biri olmazdı. Onlar gücün kaynaklarına odaklanmazlar ancak pratikte gücü düşünürler. Güç onlar için karar verme sürecine katılım anlamına gelir (Heywood, 2000; 44, 92).

Uluslararası toplum kuramcıları arasında önemli bir yer tutan Kant'a göre, devletlerin iç politikalarındaki sorunlar ancak uluslararası alanda bir dizi kurala dayalı barış ile çözümlenir. Bu bağlamda Kant, devletlerin varlıklarını devam ettirebilmesinin koşulunu realistlerin açıkladığı gibi salt maddi güçle değil, birbirleriyle ilişki içerisinde içte "demokrasi" ve "cumhuriyet" dışta ise "kurumsallaşma" ile açıklar. Kant gibi uluslararası toplum düşüncesine mensup liberaller bir anlamda devletin gücünü ülkenin yönetim biçimi ile de değerlendirir. Bir başka ifadeyle, güç bir devlet için varlığını devam ettirmesinin temel gerekliliği ve dış politikasında etkiye dönüştürülebilecek her şey ise, ülkenin demokrasi ile yönetilmesi önemli bir güç unsuru sayılabilir. Çünkü onlar demokratik barış teorisi ile demokratik devletlerin birbirleriyle savaşmayacaklarını güçlerini işbirliği yoluyla maksimize edeceklerini düşünürler. Savaşların kendi çıkarlarını gerçekleştirmek amacıyla demokratik olmayan hükümetler tarafından yaratılması ülkenin refahını geriletmektedir ve sonuçta savaşın maliyeti

faydasından daha fazla olmaktadır. Demokratik ülkelerde ise halk savaşa karşı olduğu ve benzer ilkelerle demokratik normları benimsediği için savaşlar engellenebilecektir. Demokratik ülkelerin sayılarının artması çatışma ihtimalini azaltacağından devletler askeri güç ile sağlayamadıkları güvenliği demokrasi ile en azından kendi aralarında sağlayabilecektir (Burchill ve diğerleri, 2014; 81).

2.2.2. Neo-Liberalizm ve Güç

Liberaller realist varsayımların aksine, devletleri sürekli güç ve zenginlik peşinde koşan aktörler olarak görmezler. Liberallere göre devletlerin farklı ekonomik, sosyal ve siyasi hedefleri olabilir (Özdemir, 2008; 131-133.).

1960'lı yılların sonundan başlayarak küresel mali piyasalarda yaşanan krizlerin etkisiyle, devlet merkezli (gelenekselci) değerler dizininin uluslararası sistemi açıklamakta yetersiz kalması üzerine, liberalist kuram, 1980'lerden itibaren yeniden şekillenerek güçlenmeye başlamıştır. 1970'lerde “çoğulcu (puluralist)” görüşün düşünürleri, neo-liberalist akımın temellerini atmışlardır. Bu süreçte, klasik realist ve liberalistler arasında cereyan eden, devletlerin tercih ve kararlarında insan özelliklerinden hangilerinin ağır bastığı yönündeki temel felsefi tartışma, bu yeni dönemde devletlerin davranışlarında “yapıların” mı, “süreçlerin” mi belirleyici olduğu yönüne kaymıştır (Arı, 2011; 356).

Neo-liberalist akım, klasik yaklaşımın temel savlarını veri olarak kabul etmekle birlikte ondan farklı olarak, devletlerin “karmaşık karşılıklı bağımlılık”larından ötürü, diğerlerinin de çıkarlarını gözetmek durumunda kalacakları faraziyesini esas alan daha çoğulcu bir anlayışı benimsemiştir. Neo-liberalizmin klasik liberalizmden en önemli farkı, doğrudan bir başat

devlete değil uluslararası rejimler ağından oluşan bir uluslararası sisteme dayanmasıdır. Neo-liberalist kurama göre devletler arasındaki ilişkiler, bir tarafın mutlak surette zararlı çıkacağı/kaybedeceği “sıfır toplamlı” ilişkiler değildir (Bozdağlıoğlu ve zen, 2004; 76) .

Gücün lm ve kaynakların kontrolüne ilişkin olarak Keohane ve neoliberallerin yaptıkları saptamalar, aslında genel olarak liberallerin g kavramını nasıl algıladıklarını ortaya koymaktadır. Buna göre, sisteme egemen hegomonik bir g konumuna yükselebilmek için bir ülkenin bütün kaynakları ve g unsurlarını kontrol etmesi gerekmez. Tarih boyunca uluslararası politikada ve ekonomide baskın çıkan gler bu hegemonyayı ortak kurallar, ilkeler, kuramlar ve karar alma mekanizmaları yani rejimleri oluşturarak ve diğer devletleri bunları kabul etmeye ikna ederek başarmışlardır. Uluslararası politikadaki üstün g tamamen askeri ve zora dayalı yöntemler temelinde inşa edilemez. Yaratılan dzenlemlerin korunabilmesi için askeri güç hala önemli bir g unsurudur ancak g kavramını bir bütün olarak açıklamada yeterli değildir. Neoliberalere göre göç aslında karşılıklı bağımlılık kavramıyla ilişkilidir. Uluslararası sisteme de hiçkimse kimseden tamamen bağımsız hareket edemeyeceği için mutlak anlamda kontrolü elinde bulunduran bir güçlü devletten söz edilmez. Bu bağlamda neoliberal yaklaşımda asimetrik karşılıklı bağımlılık kavramından söz edilmektedir. Kohane ve Nye, diğer aktörlerin politikaları karşısında “duyarlılık” ve “savunmasızlık” durumlarına değinerek asimetrik karşılıklı bağımlılık ortamında g kavramını tanımlamaya çalışmaktadır. Buna göre aktörlerin gücünü belirleyen unsur onların sistem içerisindeki konumları ve hareket yetenekleridir. Yani realistlerin savunduğu gibi bir gn başka bir g hareketlerin etkilemesi (caydırması) g olarak tanımlanmaz. Çünki uluslararası sistemde bütün

aktörler diğerlerinin davranışlarını değiştirme kapasitesine sahiptir (Özdemir, 2008; 131-133) .

Bundan başka özellikle neoliberallerin üzerinde durduğu önemli bir konu gücün değişen doğası ile ilgilidir. Buna göre uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşlar, çokuluslu şirketlerin yaygınlaşması ile artık devletlerin dünya politikasındaki rolü ve etkisi giderek azalmaktadır, bunun yanı sıra Soğuk Savaş yıllarının güvenlik paradigması çerçevesinde askeri termlerle anlaşılan güç kavramı, zaman içinde çevre kirliliği, nüfus, gıda ve uzayın kullanması gibi konularda ortaya çıkan sorunların oluşturduğu bir sosya-ekonomik bağlam içinde anlaşılmaktadır. Bundan başka 1970’li yıllarla birlikte küreselleşmenin de etkisi ile küresel siyasal çervede ortaya çıkan değişimler, uluslararası ticaret, yatırım, turizm yoluyla ortaya çıkan kişilerarası ve gruplararası bağlar yoluyla devletler arasındaki karşılıklı bağımlılığın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Böylelikle devletler arasında artan karşılıklı bağımlılık, çatışmaları ve savaşları giderek daha zor başvurulacak yöntemler haline getirirken, siyasal sorunların çözülmesinde daha barışçıl yöntemlerin kullanılmasına neden olmaktadır (Eralp, 2014; 61-62) .

Bunun anlamı artık uluslararası ilişkilerde güç politikası uluslararası hukukun gelişmesi, büyüyen ticari bağlantılar, karşılıklı bağımlılık gibi unsurların gelişmesiyle realistlerin savunduğu askeri gücü kapsayan “sert güçten”ekonomik,siyasal, kültürel gücü kapsayan “yumuşak güç”kaymıştır. Yumuşak güç, tercih sunma gücüdür, diğerlerinin tercihlerini baskı ve zorlamadan ziyade cazibeyle şekillendirebilme yeteneğidir (Heywood, 2014; 262-263) .

Neo-liberalist kuramın güç kavramına kazandırdığı yumuşak güç kavramı, kaba güç ile sağlanamayan sonuçların elde edilmesini olanaklı kılması nedeniyle önemlidir. Bilgi çağının bilgi ve haber yoğun ortamında, kitlelerin ve karar birimlerinin istenilen davranış biçimlerini kendiliklerinden benimsemelerini olanaklı kılan yumuşak güç kavramı, kaba gücü tamamlayıcı bir unsurdur. Yumuşak güç ayrıca, devlet dışındaki aktörlerin yönlendirilmesini sağlayan yönüyle, kaba güçle karşılanamayan asimetrik tehditlerin bertaraf edilmesini sağlayabilmektedir. Özetle, neo-liberalist kuramın, güç kavramının dolaylı vasıtalarını tanımladığını ancak, kuramsal sınırlılıkları nedeniyle, realist yaklaşımın güç tanımlamasını reddedemediğini söylemek mümkündür (Varlık ve Demir, 2013; 13) .

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE NÜKLEER SİLAHLANMA VE GÜÇ

3.1. NÜKLEER GÜÇ/SİLAH TARİHİ

Uluslararası sorunların büyük bir çoğunluğu genellikle silaha başvurulmadan, pazarlıklarla, ikna yollarıyla veya çeşitli biçimlerdeki ödüllendirme yöntemleriyle çözülür. Son zamanlarda ise silah kullanma yolu yaygınlaşmaktadır. Güvenlik her zaman devletlerin en önemli sorunudur. Bu konu diğer devletlerin ya da uluslararası kuruluşların teminatına bırakılamaz. Savunmasını sağlayabilmek için her devlet askeri hazırlığını ve diğer güç öğelerini en üst düzeyde tutmaya özen göstermek zorundadır. Askeri gücün sadece savunma amacıyla kullanılmadığı bilinmektedir. Bu nedenle ahlaki yargı açısından bakılınca göz önünde tutulması gereken husus silahların kendisi değil, bu silahların hangi amaçlarla kullanıldıklarıdır. Silahlarla ilgili diğer önemli nokta ise, bunların salt askeri açıdan değil, siyasal açıdan, ya da siyasal çerçevede değerlendirilmeleri söz konusudur. Bu konuda en iyi örnek nükleer silahların durumudur. Bu silahların düşmana verebileceği fiziksel zararlar kadar, diplomatik pazarlıklarla da oynadıkları rol bakımından önemlidirler. Sınır boylarında yapılan askeri manevralar ve bu bölgelere yerleştirilen askeri güçler küçük ve simgesel nitelikte bile olsalar, devletin dış politikasını güçlendirmekte, onu daha inanılır duruma sokmaktadırlar (Gönübol, 2000;172).

Nükleer silahlara sahip olan devletlerin diğer devletlerde oluşturduğu tehdit algısı ve diplomatik pazarlıklarda oynadığı rol çok daha yüksek olmaktadır. Nükleer silahlara sahip ülkeler; devletler arasındaki güç dengelerini, uluslararası sistemi ve onun üyelerini kısaca uluslararası ilişkilerin niteliği üzerinde önemli etkilere sahip olmaktadır (Tütüncü, 2004;11).

Kullanıldıkları ortamlarda canlı ve cansız varlıklar arasında büyük bir yıkıma yol açan, ölümlere ve sakatlanmalara sebebiyet veren ve silah olup olmadıkları dahi tartışma konusu olduğu için üzerinde bir ortak anlayışa varılamayan “konvansiyonel olmayan” silahlara KİS denilmektedir. KİS’lerin nükleer, kimyasal ve biyolojik olmak üzere üç çeşidi bulunmaktadır. Bu silahlardan, nükleer silahlara karşı korunma önlemleri almak adeta imkansızken; kimyasal ve biyolojik silahlara karşı korunma yolları mevcuttur. Kimyasal ve biyolojik silahlar, nükleer silahlara göre kullanımları çok daha yaygın olmasına rağmen, askeri açıdan kullanılabilirlikleri çok daha kısıtlı KİS’lerdir (Kibaroğlu, 2003;1-10).

Atom çekirdeğinin füzyon ve fisyon veya her ikisinin karışımıyla oluşan bir kimyasal reaksiyon sonucunda enerjinin açığa çıkartılması ile meydana gelen, infilak yaratan, her türlü silaha "nükleer silah" adı verilmektedir. Bu çerçevede, atom çekirdeğinin parçalanması suretiyle yani nükleer fisyon yoluyla yapılan silahlar, elde edilen enerji, temel olarak atomun çekirdeğinden geldiği için “atom bombası” olarak anılmaktadır (Gönübol, 2000;173). İlk fisyon bombası 16 Haziran 1945 tarihinde, ABD’nin Alamogordo çölünde denenmiştir. Daha sonra, İkinci Dünya Savaşı’nda Japonya’nın bir an önce teslim olmasını sağlamak amacıyla, bu ülkenin Hiroşima ve Nagasaki şehirlerine 6 ve 9 Ağustos 1945 tarihlerinde ABD tarafından atılmıştır. Neticede, kullanılan bu nükleer

silahlar Japonya'yı teslim olmak zorunda bırakması açısından askeri anlamda başarılı, insani anlamda ise dehşet vericidir (Sönmezoğlu, 2005;430). Birden çok atom çekirdeğinin birleştirilmesi ile nükleer füzyon yoluyla elde edilen silahlarsa, genellikle “termonükleer bombalar” ya da “hidrojen bombaları” olarak adlandırılmaktadır. Çünkü elde edilen ve teorik olarak sınırsız olan enerji, hidrojen izotopları arasındaki etkileşimden gelmektedir (Gönlübol, 2000;173). Termonükleer bombayı ABD 1952 Ekim’inde; Sovyetler Birliği ise 1953 yılı Ağustos ayında denemiştir. Sonradan Çin, İngiltere ve Fransa da hidrojen bombası üretmişlerdir. Hidrojen bombasının patlatılması sonucunda elde edilen enerji atom bombasından elde edilen enerjiden çok daha yüksek olmaktadır. Örneğin 1954 yılında Sovyetler Birliği'nin patlattığı termonükleer bomba, Hiroşima'ya atılan atom bombasından 6500 kat daha güçlüdür. Dolayısıyla nükleer silahlara karşı önlem almak oldukça zordur (Sönmezoğlu, 2005: 430). Mevcut uluslararası hukuk düzenlemeleri çerçevesinde nükleer silahlar, insani ve çevresel etkileri açısından uzun süreli kitle imha silahı olarak bilinmektedir. Nükleer silahlar, nükleer enerjiden oluştuğundan yıkıcı bir etkiye sahiptir. Onların tek bir birimi, binlerce normal bomba ve top mermilerden daha güçlüdür. Nükleer silahların en önemli özelliği, çok geniş bir bölgede canlı-cansız her şeyi tümünden yok etme kapasitesine sahip olması ve zararlı etkilerini çok uzun bir zaman dilimi içerisinde de gösterebilmesidir (Gönlübol, 2000;173).

3.2. İLK NÜKLEER SİLAHLARIN KULLANILMASI

Nükleer silahlar, ilk defa II. Dünya Savaşı sırasında, Amerika Birleşik Devletleri’nde Manhattan Projesi çerçevesinde iki çeşit olarak

üretilmiştir. Bu silahlara Başkan Truman tarafından kullanım onayı verilmiştir. Bunların birincisi, plütonyumlu atom bombasıdır. İlk kez 16 Temmuz 1945 tarihinde ABD'nin New Mexico eyaletinin Alamogordo Hava Üssü'nde denenmiştir. O güne kadar neyin üzerinde çalıştıklarını bilmeyen birçok bilim adamı, bu denemeden sonra gerçeği öğrenmişlerdir. Bunun sonrasında projeye katılan tüm bilim adamları, atom bombasının insanlığa karşı kullanılmamasını istemişlerdir. Fakat bu projeyi yöneten ABD Başkanı Harry Truman, bu bildiriye dikkate almamıştır. Truman'ın bu şekilde davranması normaldi. Çünkü atom bombasını kullanarak Sovyetler Birliğini kısa sürede yıkmak hatta yok etmek ve böylece ABD'yi dünya lideri yapmak Truman politikasının önemli hedeflerindendi. 24 Haziran 1945'te Potsdam Konferansı sırasında ABD Başkanı Truman, Joseph Stalin'e sıra dışı yıkıcı bir silaha sahip olduklarını söylemiştir. Fakat Joseph Stalin, bu açıklamaya beklenen tepkiyi göstermemiştir. Çünkü Stalin, "Manhattan Projesi" ile ilgili yeterince bilgiye çoktan sahipti ve o sıralarda SSCB'de atom bombası çalışmaları yapılıyordu (Sönmezoğlu, 2005;430-431).

Bu bombaların ikincisi, uranyumlu atom bombasıdır ve denemesi bile yapılmadan 6 Ağustos 1945'te ABD saatiyle 8:16'da Japonya'nın Hiroşima şehrine atılmıştır. Atılan uranyumlu atom bombası, şehrin büyük bir bölümünü yerle bir ederken, ilk anda yaklaşık 68.000, kısa bir süre sonrasında da 200.000 civarında insanın ölümüne sebep olmuştur. Bu tarihten üç gün sonra yani 9 Ağustos 1945'te ABD saatiyle 11:08'de, daha önce denemesi yapılmış olan plütonyumlu atom bombası, Nagazaki'ye atılmış ve Hiroşima'dakine benzer bir yıkım daha gerçekleşmiştir. Hiroşima'ya atılan atom bombası nedeniyle şehir binasının %70'i yakılıp yıkılmıştır. 1945'in sonuna doğru yapılan araştırmalar sonucunda ölü

sayısının 140'a çıktığı tahmin edilmiştir. Bunun yanı sıra kanser ve kronik hastalıkların oranı artmıştır. Nagazaki'ye atılan bomba ise, 74 bin kişinin ölümüne sebep olmuştur. Bugünleri Nagazaki ve Hiroşima deyince Japon milleti başta olmak üzere herkesin aklına ilk olarak cehennem sıcaklığı, ölüm korkusu, yıkım, kaos ve trajedi gelmektedir. Bu şehirler ilk önce çağrıştırmaktadır. Fakat çoğumuz bu şehirlerin şimdiki durumundan pek haberdar değiliz. Aslında Hiroşima ve Nagazaki şimdi Japonya'nın diğer şehirleri gibi pırıl pırıl gökdelenlerin bulunduğu, sakura ağacının güzel kokusunun yayıldığı ve mutlu insanların yaşadığı büyük yerleşim yerleridir. Öyle korkunç bir felaketten sonra orada bulunan insanların hedefi, ilk önce kendine gelmektir. Tamamen yıkılıp yok olan şehirleri sıfırdan inşa etmek, diğer bir hedefleriydi. Bu hedefler milletin mutlu geleceğe olan umuduyla gerçekleştirilmiştir. Zaman içerisinde ABD, bu tecrübelerinin ardından tereddüt etmeden, daha karmaşık ancak daha hafif, daha güçlü ve daha etkili silahların üretimine devam etmiştir. Başkan Truman'ın onayı ile "Little Boy" ile "Fat Man", geliştirilip, termonükleer silahlar icat edilmiştir (<http://www.icanw.org/the-facts/catastrophic-harm/hiroshima-and-nagasaki-bombings/>).

1943'ten itibaren Sovyet nükleer silah çalışmaları başlamıştır. Devlet Savunma Komitesi (GKO), istihbarat aracılığıyla alınan bilgilere dayanarak, nükleer silahların hazırlanmasını onaylamıştır. Böylece Atom Enerji Enstitüsü'ne ait meşhur 2 Nolu Laboratuvar kurulmuştur. Bu laboratuvarında toplanan Sovyet bilim adamları ve uzmanları, en kısa zamanda İngiltere ve Amerika seviyesine ulaşmayı hedeflenmiştir. Çalışmalar çok hızlı bir şekilde devam etmiş ve 29 Ağustos 1949'da Moskova saatiyle 04.00'da ilk Sovyet atom bombasının denemesi Kazakistan'ın Semey şehrinde başarılı bir şekilde gerçekleşmiştir. Patlama

gücü, 22 bin ton TNT'nin gücüne ulaşmıştır. Bu başarı ülke çapında kutlanmıştır. Sovyetler Birliği'nin nükleer silaha sahip olması savunma potansiyelini artırmıştır. Atom silahıyla ilgili tüm bilgilerin kısa sürede Sovyetler Birliğine ulaşması zaman açısından önemliydi. Nitekim 50. yıllarda yer alan atom şantajı ve "soğuk savaş" başka bir savaşa yani "nükleer savaşa" dönebilirdi. Böylece ABD'nin nükleer tekeli Sovyetler Birliği tarafından 10-15 sene değil, sadece 4 sene sonra kaldırılmıştır. Fakat bu çalışmalar, savaştan tahrip olan ülkenin tüm tabii kaynaklarını mobilize etmeyi gerektirmiştir. Sovyetler Birliği'nin nükleer silaha sahip olması uluslararası sistemi istikrara kavuşturmuş ve olası büyük çaplı askeri çatışmayı önlemiştir. Manhattan Projesi'nden sonra devletler, nükleer silah üretmek için büyük bir çaba göstermişlerdir. ABD'den sonra 1949 yılında Sovyetler Birliği, 1952 yılında Birleşik Krallık, 1960 yılında Fransa ve 1964 yılında Çin Halk Cumhuriyeti ilk nükleer silah denemelerini yapmışlardır. Bu ülkeler, 1968 yılında imzalanan Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması (Non- Proliferation Treaty) hükümlerince 1 Ocak 1967 tarihinden önce nükleer bir düzeneği patlatmış oldukları için resmen "Nükleer Silahlı Devletler" statüsü kazanmışlar ve nükleer silah kapasitelerini geliştirmeye devam etmişlerdir (Tütüncü, 2004;10-11) .

3.3. NÜKLEER SİLAHLARIN YAYILMASINI ÖNLEME ANTLAŞMASI (NSYÖ)

ABD'nin nükleer silah konusundaki gizli politikasını bozarak 1949 yılında SSCB karşı casuslukla desteklenen kendi bilimsel çabalarıyla ikinci nükleer güç olmuştur. Ardından 1952 yılında Britanya, 1960'ta Fransa, 1964 yılında da Çin Halk Cumhuriyeti nükleer silaha sahip olan ülkeler

olmuştur. ABD'yi takiben SSCB, İngiltere ve Fransa'nın ilk nükleer denemelerini gerçekleştirmelerinden sonra, ABD Başkanı Kennedy'nin isteğiyle yapılan bir çalışmada, gelecek 20 yılda yaklaşık 40 kadar ülkenin nükleer silah geliştirebileceği tespit edilmiştir. Bu artışın sebebi ise çoğu ülkelerin nükleer teknolojiyi kullanmaya ve geliştirmeye başlamasıdır. 1990'dan günümüze ABD'nin SSCB ile olan anlaşmalardan (SALT ve START) dolayı nükleer stoklarda giderek düşüş görülmektedir. START (Strategic Arms Limitation Talks) ilk olarak ABD Başkanı Ronald Reagan tarafından 20 Haziran 1982 tarihinde başlatılmıştır. Amacı: ABD ve Rusya arasındaki nükleer silah sayısının azalmasıdır. SALT (Strategic Arms Limitation Talks) Anlaşması, Soğuk Savaş sırasında SSCB ile ABD arasında imzalanan nükleer silahların kontrolü konusunda diğer bir antlaşmadır. 17 Kasım 1969 tarihinde başlatılmıştır (İşbilen, 2009;97).

Nükleer silahların yayılmasını kontrol etmeye yönelik çabalar, Küba Füze Krizinin çözüme kavuşmasıyla birlikte ABD Başkanı John F. Kennedy ve Sovyetler Birliği Başkanı Nikita Kruşçev'in birbirlerine yazdıkları mektuplarda dile getirilmeye başlanmıştır. Zira 1960'lı yıllarda nükleer silahlara sahip olma çabaları, Hindistan, Japonya, Brezilya, Federal Almanya, Pakistan, İsrail, Libya ve İran gibi ülkelerde de görülmeye başlanmıştır. Bu devletlerin böyle bir imkana sahip olması çatışmalarda nükleer silah kullanılması olasılığını artırdığı gibi, nükleer silah sahibi ülkelerin diğer devletler üzerindeki etkilerini de azaltacaktı. Bu açıdan daha çok ABD ve Sovyetler Birliği'nin uyarlamaları ile NPT anlaşması hazırlanmıştır (Sönmezoğlu, 2005;513).

Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında nükleer silahların kontrolü, ABD ve Sovyetler Birliği'nin çıkarlarının örtüştüğü nadir alanlardan biri olmuştur. 1968 yılında, devletler arasında süregelen nükleer silahlanmanın dünyayı

yeni bir felakete sürüklenme ihtimaline karşı, BM Genel Kurulu'nun kararları uyarınca, nükleer silahların geliştirilip, yaygınlaştırılmasını engelleyecek bir anlaşmanın yapılması öngörülmüş ve bu süreç sonucunda NPT anlaşması imzalanmıştır. 1968 yılında bu konvansiyonu imzalayan İran, 1970 yılında NPT'yi meclis onayından geçirerek yürürlüğe sokmuştur. Günümüz itibarıyla Hindistan, İsrail, Pakistan ve Küba dışında NPT'ye taraf olmayan ülke kalmamıştır. 1995'te yapılan NPT Gözden Geçirme ve Uzatma Konferansı'nda anlaşmaya taraf olan devletler, anlaşmanın koşulsuz ve süresiz olarak uzatılması hususunda fikir birliğine varmışlardır (Kibaroglu, 2006;80).

Nükleer silahsızlanma konusunda ilk girişim 1958 yılında İrlanda tarafından BM nezdinde başlatılmıştır. Bu girişim 1960 yılında Fransa'nın ve 1964 yılında ÇHC'nin ilk nükleer denemelerini başarıyla gerçekleştirmeleri sonucu hız kazanmış ve NPT'nin ilk taslakları oluşturulmaya başlanmıştır. Nükleer kontrol rejiminin merkezinde, nükleer enerjinin barışçıl amaçların dışında kullanılmasını önlemek üzere ortaya koyulan '1968 tarihli Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme (NSYÖ) Antlaşması' bulunmaktadır. Nükleer silahlı güce ulaşan ve aynı zamanda BM Güvenlik Konseyi daimi üyeleri olan ilk beş ülke, nükleer silah elde etmek için kolları sıvayan diğer ülkelerin varlığından endişe duyarak bu Antlaşmayı ortaya koymuşlardır. İlk beş ülkenin yasal olarak nükleer silaha sahip olduğunu garanti altına alan Antlaşma, 1970 yılında yürürlüğe girmiştir. Antlaşmayı imzalayan her devlet, UAEA ile bir "Güvenlik Denetim Antlaşması" imzalayarak, güvenlik denetimlerinin uygulanmasını kabul etmek zorundadır, kendi yargı alanı içinde sahip olduğu tüm nükleer tesislerdeki nükleer maddelerin envanterini (yani bunların miktarını, bu miktarlardaki azalma ve artışları) ve buldukları yerleri eksiksiz olarak

UAEA'ya bildirmekle, UAEA'nın bu konuda görevlendirdiği Güvenlik Denetim Müfettişlerinin buralara serbestçe girip, gerekli izlemeleri ve denetimleri belirli aralıklarla yapmalarını sağlamakla yükümlü kılınmaktadır (Ersoy, 2009).

Nükleer silahsızlanma rejiminin yapıtaşı olan NPT'nin üç temel amacı vardır :

- Nükleer silah sahibi ülkeleri sabitleyerek nükleer silahların yayılmasının önlenmesi,
- Nükleer silah sahibi ülkelerin bu silahları geliştirmeyerek ve sayısını azaltarak zamanla nükleer silahlardan arındırılmış bir dünya oluşturulması ve
- Nükleer teknolojiye sahip olan ülkelerin, bu teknolojiden antlaşmaya taraf tüm ülkelerin barışçıl bir şekilde faydalanması için gerekli adımları atması (Kibaroğlu, 2003;125).

Bu amaçla üye ülkeleri Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın (UAEA) denetim ve takibine açan Antlaşmayı bugüne kadar 187 ülke onaylamıştır. NSYÖ Antlaşması'nın, nükleer silahların yayılmasının önlenmesinde kısmen başarılı olduğu kabul edilmektedir. Ancak kendi ulusal güvenlik doktrinlerinde gizli nükleer silah programlarına yer veren ülkeleri bu amaçlarından caydırmakta çok etkili olduğunu söylemek mümkün değildir (Ersoy, 2009).

NTP prensip olarak, barışçıl amaçlı olarak kullanılan nükleer teknolojinin insanlığa faydalarını kabul etmenin yanı sıra, aynı teknolojinin nükleer silah yapımında da kullanılabilmesi nedeniyle, barışçıl amaçlar dışındaki kullanımına kısıtlama getirilmesi gerektiğini benimsemiştir. Bu

amaçla, bu yeni koruma rejiminde “Nükleer Silaha Sahip Devlet” (ABD, SSCB, İngiltere, Fransa ve Çin Halk Cumhuriyeti) ve “Nükleer Silahlara Sahip Olmayan Devletler” ayırımı yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre, bu antlaşmanın ortaya çıkmasından önce kontrollü zincirleme nükleer reaksiyon geliştirerek nükleer düzenek patlatmış olan ülkeler, bu kabiliyetlerinden vazgeçmeyeceklerdir (Celalifer, 2009;17).

Bu antlaşma ile nükleer silahlara sahip olan ve aynı zamanda BM Güvenlik Konseyi'nin de daimi üyesi olan beş ülke yasal anlamda nükleer silah sahibi ülke olarak kabul edilmekte ve aynı şekilde söz konusu ülkelerin nükleer silah sahibi olmayan ülkelere nükleer silah veya diğer nükleer patlayıcıları temin etmemeleri ve yapmaları için yardımda bulunmamaları kayıt altına alınmaktadır. Buna ek olarak nükleer silah sahibi olmayan anlaşmaya taraf ülkeler bu silahları ve patlayıcıları temin etmemeyi ve yapmamayı taahhüt ederek UAEA ile yapacakları bir Güvenlik Denetimi Anlaşması ile UAEA'nın güvenlik denetimini kabul etmektedirler. NSYÖ Antlaşması ile nükleer silahlara sahip olma konusunda meşruiyet kazanan beş ülkenin haricinde nükleer silah üreten ilk ülke olan İsrail bunu hiçbir zaman kabul ya da inkar etmemiştir. NSYÖ Antlaşması'na imza atmayan İsrail'e nükleer teknoloji yardımı 1956 Süveyş Krizi ile birlikte ittifak içerisinde olduğu Fransa'dan gelmiş, nükleer yakıt ise İngiltere'den tedarik edilmiştir. NSYÖ Antlaşması'nın imzalanmasından sonra nükleer silah üreten bir başka ülke olan Hindistan, bölgesinde nükleer Çin'e karşı bir denge unsuru olması hesabıyla nükleer teknoloji açısından ABD tarafından destek görmüştür. Hindistan'ın nükleer silahlara sahip olması karşısında endişeye kapılan ve kendi nükleer silahını üretmeyi isteyen Pakistan'a ise Hindistan'la iyi ilişkilere sahip olmayan Çin destek vermiştir. Yine Kore Savaşı'nda ABD'ye karşı savaşan Kuzey

Kore'nin nükleer çalışmalarına ABD karşıtı kampta yer alan Sovyetler Birliği ve Çin yardımcı olmuştur. NSYÖ Antlaşmasına karşı nükleer silahların yayılması Soğuk Savaş Dönemi'nin kendine has şartlarının bir sonucu olmuştur. İki blok halinde şekillenen uluslararası sistemde her blok var olan uluslararası dengeyi kendi lehine çevirebilmek adına altına imza attıkları antlaşmaların aksine hareket edebilmişlerdir. Yukarıda ifade edilen ülkelerin nükleer silah sahibi olmaları bu politikaların sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Sancak, 2013;501-502).

3.4. NÜKLEER GÜCÜN ULUSLARARASI SİSTEMDE ÖNEMİ

Nükleer silah sadece kullanıldığı andaki kayıplarla yetinmemekte; devasa bir mantar biçimindeki radyasyon bulutunun yol açtığı radyoaktif serpinti yüzünden senelerce sonra bile ölümlere, sakatlıklara ve ölümcül hastalıklara sebebiyet vermektedir. İleri teknoloji sayesinde bugünün nükleer silahları, Hiroşima'ya atılan atom bombasının çok üstünde bir güce sahiptir. Yapılan hesaplamalar sadece ABD'nin ya da sadece Rusya'nın elindeki nükleer silah stokunun, tüm insanlığı yok edecek bir patlamanın çok üzerinde bir güce sahip olduğunu göstermektedir. 1945'ten günümüze, birçok sağlık riskini beraberinde getiren 2000'i aşkın nükleer bomba denemesinin başta ABD ve Rusya olmak üzere nükleer silahlı ülkelere yapılmış olduğunu da not etmemiz gerekir. Bu denemelerin duracağına dair de bir işaret yoktur. Bu silahların, ülkelere güç, itibar, caydırıcılık ve göreceli bir güvenlik satın aldığı varsayılırken, dünya barışına ve toplumların yaşam hakkına tehlikeli bir maliyet yüklediği görmezden gelinmektedir. Günümüzde, nükleer silahlar kullanılmaktan çok, kullanma tehdidini elinde bulundurmak amacıyla vardılar. Ancak, bu asimetric tehdidin ciddiye alınmaması ise tahrip gücü hesaba katıldığında mümkün değildir. Nükleer silaha sahip olmak, bu silahları güvenli bir şekilde

muhafaza etme, sürekli geliştirme, nükleer saldırı olması halinde karşı tarafa mukabelede bulunabilecek imkanlara sahip olma ihtiyacını her an düşünmek anlamına gelmektedir. Bu kapsamında, ilgili ülkeler, uzun menzilli ve kıtalararası füze programlarını, savaş uçakları, savaş gemileri, nükleer denizaltılar ya da her türlü savunma sistemini bu ihtiyacı uygun geliştirmek durumdadırlar. Bu da önemli bir maliyeti ve bütçe yükünü de beraberinde getirmektedir. Nükleer reaktörlere sahip 31 ülkenin 9'unda nükleer silah bulunması, dünya barışı ve güvenliği için ciddi bir tehlike oluşturduğu muhakkaktır. Diğer taraftan, artan nükleer enerji ihtiyacının, mutlaka nükleer silahlanmayı tetikleyeceğini de söylemek doğru değildir. Ancak fizyon teknolojisinin, sivil kullanımdan askeri alana kaymasının engellenmesi için, her türlü tedbirin alınmış olması gerekmektedir. 1945'ten günümüze nükleer silahlardan arınma ve kaçınma konusunda ciddi mesafe alınamaması, bu konuda ülkelere belirli bir hareket alanı verilmiş olmasından kaynaklanmıştır. UAEA'nın tüm ülkeler nezdinde yetkili olması ve nükleer yakıtın UAEA'nın kontrolünde uluslararası bir ortaklık kanalıyla tek bir elden sağlanması, hem ülkeleri uluslararası normlara uymaya zorlayacak, hem de ülkelerin kendi yakıt zincirini kurma gerekçelerini ortadan kaldıracaktır. Bunun için de, nükleer enerjiyi sivil amaçlarla kullanma hakkını garanti altına alan NSYÖ Antlaşmasına, zorunlu olarak ve istisnasız tüm ülkelerin taraf olmasını sağlayacak etkili bir mekanizma geliştirilmelidir. Karşılıklı güvensizlik ve çatışmalar, nükleer silahlanma arzusunu beslemektedir. Silahlanmaya ayrılan bütçenin ya da beyin gücünün küçük bir kısmı, barış ve güven artırıcı projelere ayrılmış olsa, ülkeler arasındaki düşmanlıkların bir kısmının giderilmesi mümkün olacaktır. Bu da, nükleer silahların sağladığı varsayılan göreceli güvenliğin, gerçekte hakettiği uzlaşma ve barış zeminine taşınmasına katkı sağlayacaktır. Dünyadaki nükleer savaş başlıklarının %95'ini elinde

bulunduran ABD ve Rusya, bu noktada ciddi bir sorumluluk taşımaktadır. Nükleer silahların yayılmasının önlenmesinin, silahsızlanma olmaksızın gerçekleştirilemesi çok zordur. Dolayısıyla, nükleer güç olarak kabul edilen ilk beş ülkeden birisinin ya da bir kaçının nükleer silahsızlanmanın öncülüğünü yapması ve bu konuda diğer tüm ülkelere örnek olması dünyada silahsızlanmaya karşı önemli bir sinerjinin doğmasına yol açabilecektir. 24 Eylül 2009 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'nde önemli ve iddialı bir konuşma yapan ABD Başkanı Obama'nın ABD ve Rusya'yı bu amaç etrafında harekete geçirebilmesi hayati bir fırsatın doğmasına yol açacaktır. Böyle bir başarı, Başkan Obama'ya verilen Nobel barış ödülünü de anlamlı hale getirmiş olacaktır. 2010 yılında ABD'nin ev sahipliğinde yapılacak olan NSYÖ Antlaşması gözden geçirme toplantısı, Obama için iyi bir sınav niteliğindedir. Bu toplantıda artık, sorunun özüne inip, ilk beş ülke de dahil olmak üzere tüm ülkelerce her türlü nükleer bombanın kullanımının yasaklanmasının tartışılmasına geçilmelidir (ERSOY, 2009).

SONUÇ

Günümüzde uluslararası ilişkiler disiplinde en çok incelenen konulardan biri güç kavramı ve bu kavramın bütün boyutlarıdır. Yapılan çalışmalardan bazıları gücü sadece “ bir aktörün diğerine istediğini yaptırabilme kabiliyeti ” olarak görmüştür. Ancak zaman içinde bu yaklaşım farklı teorisyenlerin çalışmaları ile geliştirilmiş ve çok boyutlu bir güç kavramı ortaya koyulmuştur. Güçlü olmanın ne anlama geldiğini ifade eden çalışmalara ek olarak milli gücün anlamının ve alt unsurlarının ne olduğunu ortaya koyan çalışmalar da yapılmıştır. Buna göre milli güç: “ bir ülkenin ekonomik, siyasi, askeri, sosyal ve psikolojik kapasitesinin birleşimidir ”. Milli gücü oluşturan bu unsurlar göz önüne alınarak milli gücün tanımları, hatta matematiksel hesapları ortaya koyulmaktadır. Bu unsurlardan diğer aktörleri korkutma, tehdit etme, caydırma amacına hizmet edenler sert güç unsurları olarak ifade edilirken; diğer aktörün fikrini istenilen şekilde değiştirmeye ve cazibe yaratarak amaca ulaşmaya yarayan unsurlar yumuşak güç unsurları şeklinde anılmaktadır. Politik amaca ulaşma yolunda milli güç unsurlarının sert ve yumuşak güç olarak sınıflandırılmasına ek olarak, ulaşılmak istenen hedefin karakteri de değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmeye, hedefe ulaşabilmek için gerekli olan güç analizi yapılarak, sert güç ile yumuşak gücün bir dengesi sağlanarak en uygun araç seçilmiş, bir başka ifadeyle akıllı güç kullanılmış olur. Güç kavramının bütün boyutlarıyla tanımlandığı bu çalışmalara ek olarak, güç konusunda yapılan teorik açıklamalar da bulunmaktadır.

Çalışmanın temel amaçlarından biri uluslararası ilişkiler teorilerinde güce ilişkin farklı tanımlamaları ortaya koymaktır. Amacımız doğrultusunda yaptığımız araştırma, uluslararası ilişkiler teorilerinin, güç kavramını farklı tanımlandığını ortaya koymuştur.

Güç unsurları da uluslararası ilişkiler teorisyenlerinin dünyayı algılayış biçimine ve sistemin değişimine göre değişmektedir. Nitekim klasik realistler güç olgusundan daha çok askeri gücü ve endüstriyel kapasiteyi algılamaktayken, neorealist teori askeri kapasitenin yanında ekonomik kapasiteye de yer verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Benzer şekilde liberaller, normatif unsurlarla açıkladıkları düşüncelerini gücün ileriki yüzyıllarda önemli unsuru olacak meşruiyet kavramını kullanarak dikkat çekmişlerdir. Soğuk Savaş yıllarında detant döneminden (1960'lı) sonra oluşturulan neoliberalizm ise, Soğuk Savaş'ın yumuşayan koşullarını, klasik liberalizmin temel varsayımlarını da içine alarak gücü açıklamaktadır.

Ele aldığımız iki teoriye göre de güç, uluslararası politikada aktör davranışlarını biçimlendirmektedir. Bu bağlamda uluslararası ilişkiler güç mücadelesidir. Uluslararası ilişkilerde gücü, sadece askeri kapasite/yetenekler olarak görenler ya da ekonomik güçle sınırlandırılanlar meşruluğun ya da sisteme yön vermenin ya da sahip olunan değerlerin bir güç unsuru olmadığını ifade edebilirler. Ancak dış politikada etkiye dönüşebilen her şeyi güç unsuru olarak görürseniz, gücü bir devletin dış politikasında etki ya da çıkar sağlayacağı her şey olarak tanımlarsınız. Bu bağlamda meşruluk da, sistemi yönlendirmeye yönelik yetenekler de birer güç unsuru olurken gücü dışlıyormuş gibi görünen teorilerin de güç merkezli çalışan birer alan haline dönüştüğü görülür.

Soğuk Savaş döneminde iki kutup arasındaki rekabet sırasında ortaya çıkan nükleer silahlar, büyük nükleer güçler arasındaki dengeyi korumak üzere icat edilmiştir. SSCB'nin dağılmasıyla bu rekabet sona ermiştir. Uluslararası toplum, medeniyetin bir tehlikeden kurtulduğunu düşünmüştür. Fakat nükleer silahlar, hem kalitesi hem de sayısı açısından

gelişerek, dünyanın en tehlike silahları haline gelmiştir. Uluslararası güvenlik sistemi nükleer silahların yayılmasını önleme konusunda yeni yöntemler aramaya devam etmiştir.

20. yüzyılın sonundan başlayarak günümüze kadar devam eden nükleer silahların kontrol edilmesi, sınırlanması ve engellenmesi için yapılan çalışmalar sonucunda uluslararası hukuksal belgelerin çerçevesinde hukuksal bir düzen oluşmuştur. Nükleer silahsızlanma meselesi, yüksek maliyeti ve uzun süreyi gerektiren süreç olması nedeniyle, nükleer silahların yayılmasını önleme düzeninin en zayıf yönlerinden biri haline gelmiştir. Ancak bu zayıflık nükleer silahsızlanma sürecinin yakın gelecekte tamamen faaliyetine son vereceği anlamına gelmemektedir. Bu sürecin mutlaka devam etmesi gerekmektedir.

Nükleer silahlar, uluslararası toplum için bir tehdittir. Miktarı ve kuvveti açısından hacimli nükleer silaha sahip Rusya ve ABD, bu silahları adım adım imha etmek konusunda iki taraflı müzakerelere devam etmeleri gerekmektedir. Gelecekte bu sürece diğer nükleer güçlerin de katılması beklenilmektedir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

ARI, Tayyar. **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, 10.Baskı, MKM Yayıncılık, Bursa, 2013.

ARI,Teyyar.**Uluslararası İlişkiler Teorileri**, 8.Baskı, MKM Yayıncılık, Bursa, 2011.

Ateş, Davut. **Uluslararası Politika Nedir ?** ,1.Baskı, Dora Yayınları, Bursa, 2013.

BURCHILL, Scott ve diğerleri,**Uluslararası İlişkiler Teorileri**, çev. Muhammed Ağcan, Ali Aslan, 3 Baskı, Küre Yayınları, İstanbul, 2014.

BALÇI Ali, Tuncay Kardaş.“Realizm”, Ed:Şaban Kardaş ve Ali Balcı, **Uluslararası İlişkilere Giriş**, 1.Baskı, Küre Yayınları, İstanbul, 2014.

BACHRACH, Peter ve BARATZ, Morton S.(1962), “**Two Faces of Power**”, TheAmerican Political Science Review, Vol.56, Issue.4, December, p.947-957.

BAYAT, MERT. (1982), “**Milli Güç ve Devlet**, Belge Yayınları”, İstanbul.

ÇAKMAK, Haydar.**Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavramlar ve Teoriler**, 1Baskı, Doğu Kitabevi, İstanbul, 2014.

ERALP,Atilla.**Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar**, 8. Baskı,İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

Ekinci, Arzu Celalifer. **İran Nükleer Krizi**, Birinci Baskı, USAK Yayınları, No:22, Ankara, Ocak 2009.

GÖZEN, Ramazan. **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, 1.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

Gönlübol, M. **Uluslararası Politika**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2000, 5. Baskı, s. 172.

Heywood, Andrew. 2000, **Siyasetin Temel Kavramları** çev. Hayrettin Özler, Adres yayınları 2011.

HEYWOOD, Andrew. **Küresel Siyaset**, Çev: Nasuh Uslu ve Haluk Özdemir, 3.Baskı, Adres Yayınları, Ankara, Ağustos 2014.

İşbilen, Evren. **Nükleer Satranç, İran'ın Nükleer Politikası ve Türkiye**, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2009.

John Mearsheimer, “**Anarchy and the Struggle for Power**”, in Essential Readings in World Politics, Karen A. Mingst ve Jack L. Snyder (edt.), New York, W.W. North & Company, 2008, s. 61-62.

Joshua S. Goldstein ve John C. Pevehouse, **Uluslararası İlişkiler**, Çev. Haluk Özdemir, 1. Baskı, BigBang yayınları, Ankara, 2015.

Keneth Waltz, **Theory of International Politics**, Boston, Addison-Wesley, 1979'ten aktaran Alexander Wendt, “Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics”, Essential Readings in World Politics, , 2008, s. 94.

Morgenthau, Hans. **Uluslararası Politika**, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Ankara, 1992.

Nye, Joseph S, **Soft Power**, New York, Public Affairs, 2004.

Nye, Joseph S, **Future Of Power**, New York, Public Affairs, 2011.

Organski,**World Politics**, New York, 1968.

SÖNMEZOĞLU, Faruk.**Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, 2.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995.

ŞAHİN,Mehmet,OsmanŞen.**Uluslararası İlişkiler Teoriler**, 1.Baskı, Kripto Yayıncılık, Ankara, 2014.

YILMAZ,Aytekin.**Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler** , 2.Baskı, Kadim Yayınları, Ankara, Kasım 2013.

Makaleler

AYDIN,Mustafa. “Uluslararası İlişkilerin Gerçekçi Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1 (Bahar 2004).

AKÇADAĞ, Emine (2010), “**Yumuşak Güç Japonya’nın Sert Güç Arayışları**”, Bilge Strateji, Cilt 1, Sayı 3, Güz, s.4-27.

Ali Bilgin Varlık ve Sertif Demir, " **Uluslararası İlişkilerde Realist ve Liberalist Kuramların Güç Kavramına Yaklaşımı**", içinde Prof.Dr. Hasret Çomak ve Yrd.Doç.Dr. Caner Sancaktar (Ed.), **Uluslararası İlişkilerde Teorik Yaklaşımlar**, İstanbul: Beta Y., 2013, ss. 67-88.

Ayşe Nur Tütüncü. **Nükleer Silahların Kullanımının Yasaklanması Sorunu**,Sosyal Bilimler Dergisi, 2004/2, 10-26.

Burhanettin Can. **Büyük Şeyatının Yeni Örümcek Ağları**, Umran Yayınları, Umran Dergisi, 09 Ağustos.

CAN ATAKAN,Coşkun. “Klasik Liberalizm, Neo-Liberalizm ve Libertarianizm”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 28, Sayı: 1, Mart 1995.

Çavuş, Tuba. **Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı**, Kahramanmaraş Sütçü İman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2012.

Demirtepe, M. Turgut ve Özertem, H. Selim. (2013). **Yükselen Tehdit Karşısında Çin'in Yumuşak Güç Siyaseti**. Bilig, 65, 95-118.

Erendil, M. (1989). **Atatürkçü Uygulamada Millî Güç**. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı:14, Cilt:5.

Hakan Aydın ve Bekir Aydoğan; **Güç Kavramı, Kamu Diplomasisi ve Güvenlik**, 2011, UİM Rapor.

KİBAROĞLU, Mustafa (2006), **"Kitle İmha Silahları İle Terör: Kıyametin Yeni Eşiği Mi?"**, Avrasya Dosyası, 12(3).

Kibaroglu, Mustafa. **"Kitle İmha Silahlarının Yayılması Sorunu ve Türkiye"**, Doğu Batı Dergisi, Ağustos 2003, 1-30.

ÖZDEMİR, Haluk. "Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme", **Ankara Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 63, Sayı: 3, 2008.

Sağlam, Zeliha. **Güç Kavramı ve Ortadoğuda Değişen Dengeler Üzerinden Güç Okuması**, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2014.

Sandıklı, Atilla. **Yumuşak Güç Savaşları**, Kocaeli Üniversitesi Uluslararası Güvenlik Kongresi, 2013.

Sancak, Kadir. **21. Yüzyılda Güvenlik Sorunları: Bir Tehdit Unsuru Olarak Nükleer Silahlar**, The Journal of Academic Social Science Studies, sayı 6, 2013, 499-510.

ŞÖHRET, Mesut. “Realizm Çerçevesinde Avrupa Birliğinin Bütünleşmesi”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı:4-Volume.1, 2012.

Yücel Bozdağlıoğlu ve Çınar Özen, “**Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık**”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, Kış 2004, s. 76.

Yılmaz, Sait. “**Uluslararası İlişkilerde Güç ve Güç Dengesinin Evrim**”, *Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Sayı 1, 2008, s.55-27.

Yılmaz, Sait. “**Yumuşak Güç ve Evrimi**”, *TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, Sayı: 12, Cilt: 3, Sonbahar 2011, s.35.

Yıldırım, Leyla. **Dış Politikada Yumuşak Güç ve Seçili Örnek Hindistan**, Gita Yayınları, 2012.

https://www.academia.edu/8551384/DI%C5%9E_POL%C4%B0T%C4%B0KADA_YUMU%C5%9EAK_G%C3%9C%C3%87_VE_SE%C3%87%C4%B0L%C4%B0_%C3%96RNEK_H%C4%B0ND%C4%B0STAN)

Wendt, A. (1999). **Social Theory of International Politics**. Cambridge: Cambridge University Press.

İnternet Kaynakları

Bülent Şener, **Dış Politikada Yumuşak Güç Olgusu**, Politik-Sosyal-Kültürel Araştırmalar Merkezi, 2014.

<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/politik-sosyal-kulturel-arastirmalar-merkezi/2014/02/10/7423/dis-politikada-yumusak-guc-olgusu>

Bilal Tanrıverdi, **Uluslararası Hukuk**, 2011.

<http://akademikperspektif.com/2014/06/11/akilli-guc/>

Emine Akçadağ, ABD'nin Kamu Diplomasisi Stratejisi: Akıllı Güç.

<http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/abdkdstratejisi.pdf>

"Hiroshima And Nagasaki Bombings", ICAN International Campaign To Abolish Nuclear Weapons.

<http://www.icanw.org/the-facts/catastrophic-harm/hiroshima-and-nagasaki-bombings/>

İbrahim Kalın, Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, 2011.

<http://www.kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20>

Ömer Ersoy, Uluslararası Politikada Nükleer Güç, 2009.

<http://www.sde.org.tr/tr/newsdetail/uluslararasi-politikada-nukleer-guc/1550>

Nye, Joseph S, The Benefits of Soft Power, 2004.

<http://hbswk.hbs.edu/archive/4290.html>

Tez Kaynakları

Erçandırılı Yelda. Uluslararası Politikada Güç ve Güce İlişkin Alternatif Stratejiler, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, Yüksek Lisans Tezi, 2009, 32.